

મહાત્માશ્રી ગાંધીજીના જન્મોત્સવ પ્રસંગે
બહાર પાડેલી

ભારત ગીતાંજલી.

પ્રકાશક,
રામભાઈ ચુનીલાલ પટેલ.
મોહન વિદ્યા મંદિર,
માંડલ.

પ્રત ૧૦૦૦.

આવૃત્તિ પહેલી.

ઇ. સ. ૧૯૨૧.

વિક્રમ સંવત ૧૯૭૭.

કીંમત ૦-૬-૦.

શ્રી આદર્શ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં પંડિત વાડીલાલ ડાહ્યાભાઈએ
છાપ્યું—નવા દરવાજા—અમદાવાદ.

પ્રકાશકના બે બોલ.

પ્રેમસૌર્યના અડગ ભક્ત નર્મદે “ જય જય ગરવી ગુજરાત ” ની ગર્જના કરીને “ અરણોદયના કુસુંખી રંગ ” ની ઝાંખી કરાવી અને ગાંડી ગુજરાતના ઉછરતા યુવાનોને નવા યુગના પ્રભાતના વિઘ્નતા પ્રકાશની છોગમાં નવડાવ્યા, તે ગરવી ગુજરાતનું નામ સાર્થક કરવા પ્રેર્યા. બંગમંગતા ખળમળાટથી એ પ્રવાહમાં જોસભેર પુર આવ્યું, તે આખા ગુજરાતમાં ફરી વળ્યું હરિ, હર્ષદ ક્રુર, ખગરદાર, નાનાલાલ, વગેરે ગુર્જર કવિઓએ તેને વધાવી લીધું, એનાં યશોગાન ગાયાં, તે સાચા ગુર્જર પુત્રોએ જીતી લીધાં. સ્વદેશી કીર્તન છપાયાં. લોકો ભળ્યા અને વિદેશીના મોહથી છુટ્યા. લોકોની નજર દેશના આગેવાનો ઉપર પડી, તે દેશ ભક્તનાં પૂજન શરૂ થયાં. એ પૂર શમ્યું ન શમ્યું તેવામાં અસહકારની હાકલ વાગી, તે દેશના ખુણેખુણે એના પડવા પડ્યા. જેવી હાકલ પહેલાં વાગી નહોતી; એવા પડવા પહેલાં સંભળાયા નહોતા. અર્થ-નો ભાગ કરવા હાકલ મારનાર આવે. અલૌકિક વીર ચક્રપાણિ મોહન વિના બીજો રાજ્યક્ષેત્રમાં ધુમતો જણાયો નથી. એની દિવ્ય મોરલીના નાદથી સહુ મોહ્યા, એના તાનમાં સહુ ભળ્યા, અને સાહિત્યના ઉદ્યાનમાં ધર્મ માટે, દેશ માટે યશનાં કુરબાનીનાં ગીતના ગુંજનનો ઘોષ સ્પષ્ટ સંભળાયો.

દેશ પ્રેમી સાહિત્ય રસિકોએ રાષ્ટ્રીય ગીતની વિવિધ ગુંથણી રચી અને કોઈ કીર્તન સ્વરાગ્યને અર્પણ થયાં, કોઈ કીર્તન

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૪૦૬૭૯- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ (ગા.૨૯૨ ગા.૨૯૨)

વિષય ૬- : ૧૨,

અર્પણ પત્રિકા.

અસહકારના રણ યજ્ઞમાં

ધુમતા વીરોને

સમર્પણ.

મકાશિક.

મહાત્મા ગાંધી

મી ૧૮ જૂન ૧૯૧૪

श्रीमती सरलादेवी चौधराणी.
“ जो तारे तारे बाणुं भारतको उदार. ”

હિન્દમાતાને અર્પણ થયાં, તો કોઈ વળી સ્વદેશને અર્પણ થયાં. આ અંજલી “ ભારત ” માતાને અર્પણ છે, ને ખાસ સમર્પણ અસહકારના ચળક્ષેત્રમાં પ્રકાશકની સાથે ધુમનાર ગત અગત સહુને-કર્ણ છે.

હતાં પણ આ સંગ્રહની રચના બીજીથી તદ્દન જુદી છે મહાત્માજીને બીજા દેશભક્તોની વીર ગર્જનાનો પ્રથમ જવાબ આપનાર-અધર્મીના સંગદોષથી પ્રથમ છુટા થનાર તો માતાના દેશ પ્રેમી બાગકોજ હતાં અસહકારના વાધા સજી તેમણે સ્વચર્મ, સ્વદેશ, ને સ્વસંસ્કૃતિનાં પૂર્વન આદર્યો, ને દેશ ભક્તિની રંગરેલ ઉડાવી રામરાજ્ય સ્થાપનાર રામની સેના જેના બાગમાં માટે મંદિરો સ્થપાયા. એનાજ એક અહીંના મંદિરમાં ગવાત ગીતોનો સંગ્રહ આમાં છે.

રાષ્ટ્રીય શાગાઓ રાષ્ટ્રીય ભાવના ઉપર જ ઉભી શકે. એ ભાવના પોષાય એવાં ગીતની અછત ધણી રાષ્ટ્રીય શાગાઓમાં જણાય છે. કોઈ કોઈ શાગાઓમાં તો ફક્ત શબ્દના આડંબરવાળી ગઝલો ગવાય છે. એ અછત મટે, એ દોષ દૂર થાય, ઉચ્ચ રાષ્ટ્રીય ભાવના પોષાય, ને બીજા આવાં મંદિરોમાં એ જ ટહુકો સંભળાય એવી નમ્ર આશાથી આ સંગ્રહ બહાર પાડ્યો છે.

એ આશય પુરો પાડવામાં રાષ્ટ્રીય શાગાઓના અધ્યાપકો મદદ કરી શકે એવી વ્યવસ્થા આ પુસ્તકમાં જણાશે. ગીતની ગોઠવણી ધોરણવાર કરી છે. કન્યાઓ માટે ગીત દરેક જુથના છેવટે મુક્યા છે. ઉપરનાં ધોરણોમાં હિન્દી ગીત ગોઠવ્યાં છે. શિક્ષકો તેમની અનુકૂળતા પ્રમાણે પસંદગી કરી શકે તેને માટે ગીતની સંખ્યા વધુ

રાખી છે. છેવટનાં ગીત વિનય મંદિરમાં ગાઈ શકાય એવાં છે. પુસ્તકની કિંમત આંકવા પ્રયત્ન કરવાર ઝવેરી તેને કસોટીને પથરે ચઢાવતા પહેલાં એટલું ધ્યાનમાં રાખે એમ વિનંતિ છે કે આ પુસ્તક સોળ વર્ષ સુધીનાં બાળકો માટે છે, ને ગુજરાતી ભાષામાં બાળ સાહિત્ય-ખાસ કરીને રાષ્ટ્રીય-ત્રણું બોધું છે, અને વળી આ નવિન દિશામાં આ પહેલો જ પ્રયત્ન છે.

છેવટે, જે જે પુસ્તકોમાંથી ઉતારા લીધા છે, તે પુસ્તકોનો પ્રસિદ્ધ કર્તાઓનો તથા તેના લેખકોનો આભાર માનવાનું ભૂલી શક નહિ. મારા સાથીઓ તથા વિદ્યાર્થીઓએ પણ ઘણી મદદ કરી છે.

શાળાની વ્યવસ્થામાં તે ખાસ કરી ને આ પુસ્તક છાપવામાં જે તત્પરતાથી હમેશાં મને ઉદાર મદદ કરી છે તેને માટે રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ સમિતિના સભ્યોને પ્રમુખનો ઉપકાર માનવાની આ તક હું ન જ જવા દઉં.

સંવત ૧૯૭૭ ના બાદરવા
વદ ૧૨ ને શુક્રવાર.
માંડલ.

રામભાઈ ચુનીલાલ પટેલ.

ભારત ગીતાંજલી.

ખાળ-વર્ગ.

આપજો, હે પ્રભુ, મીઠી વાણી મને ! રાખજો મારૂં મન ખુબ રાજી !
સૌનું હું કામ કરું એવું બળ આપજો ! સૌની સેવા કરું જેથી ઝાઝી ?

ખાળ-વર્ગ.

સાચના સિપાઈ.	અમે સાચના સિપાઈ;	અમે સાચના સિપાઈ૦
સાચ અમારી તરવારોને	સાચની બાંધી સવાઈ,	અમે ૦
સાચ અમારા લહડવઈઆ,	તે લહડશે સાચ લહડાઈ;	અમે૦
શુભો અમારા ખુગલ વાગે,	સાચની હાક છવાઈ;	અમે૦
બુઝો અમારી ધજા ફરફરે,	સાચની લહેરો વાઈ;	અમે૦
જામે સાચનું લશ્કર સઘળે,	આવો તેમાં ભાઈ,	અમે૦

ખાદીની ટોપી.

મા મને ખાદીની ટોપી અપાવ ખાદીની ટોપી અપાવ—મા મને
 ખાદીનું પહેરણ ખાદીની ઘોતલી ખાદીની કંથા પહેરાવ—મા મને
 ખાદીનું દફતર ખાદીના જોડા ખાદીથી સુંદર બનાવ—મા મને
 ખાપુ ગાંધીજીની દેશી નિશાળમાં સ્વદેશી ભણતર ભણાવ—મા મને
 પ્રીતે પ્રભુજીના ભજનો ગાતાં રેંટીઓ રૂંડો કંતાવ—મા મને
 સ્વરાજ્ય લેશું સુતરને તાંતણે ખાદીનો મહીમા હું ગાઉં—મા મને

પ્રભુના ચેલા.

અમે ઘેલા, અમે ચેલા પ્રભુની પાઠશાળાના.

અમે મેલા, અમે ચેલા પ્રભુની પાઠશાળાના.

અમારામાં કશો ના માલ,

અમે તો મુખ ને કંગાલ;

છતાંયે બાળકો છીએ પ્રભુની પાઠશાળાનાં

અમે ઘેલા અમે ચેલા પ્રભુની પાઠશાળાના.

મારો રેંટીઓ.

ધીમો ધીમો ચાલે રે મીઠો મીઠો ગાજેરે;

રૂંડો મારો રેંટીઓ હોજી.

એ રેંટીઆમાં નીકળે દેશોદયના તાર,

એ તારે તારે ભાળું ભારતનો ઉદ્ધાર,
ધીમે ધીમે ચાલેરે મીઠો મીઠો ગાજેરે.

રૂડો મારો રેંટીઓ હોજી.

ત્રાક રૂડી પંખા રૂડા ઉજવળ તેમાં નાથ,
ઉજવળ પુણી ઓપતી ઉજવળ મારા હાથ,
દુઃખો સહુ હરતોરે અભયપણે ફરતોરે.

રૂડો મારો રેંટીઓ હોજી.

ધીમે ધીમે ચાલેરે મીઠો મીઠો ગાજેરે,

રૂડો મારો રેંટીઓ હોજી.

ધોરણ પહેલું.

માજીને મંદિરે જઈ ધરીએ આપણ કુલ;
રમીએ રૂડા ચોકમાં મઝા મળશે અમૂલ.

નીતિથી માણસ છંદ્યે, નહિતર પશુથી જઈએ.

સત્યાગ્રહી.

સત્યાગ્રહીઓને સત્યજ પ્રિય છેરે,
સત્ય એજ છે ઉત્તમ દેવ, સૌ રોડે જનો સત્યાગ્રહીરે.
સત્યાગ્રહીઓને સર્વદા ત્યાગ છેરે,
જૂઠ ઈર્ષ્યા કુસંપ તમામ.

સત્યાગ્રહીઓ સ્વદેશના ભક્ત છેરે,

દેશ ઉન્નતિ કરે સદાકાળ.

સૌ.

સત્યાગ્રહીઓમાં પ્રેમ અપાર છેરે,

દ્વેષ રાખે નહીં કોઈ સાથ.

સૌ.

સત્યાગ્રહીઓ સદા નિર્ભય રહેરે,

પરમાર્થી કરે બધાં કામ.

સૌ.

ખાદી ખાદી.

પહેરો સહુ જન ખાદી ખાદી, એજ આપણી છે આખાદી. પહેરો.

સારા એતો સુદૃ બનાવે જાડી એવી કે ખુદૃ બનાવે,

શિરોમણી થઈ શિર દીપાવે સુંદર ને સસ્તીને સાદી. પહેરો.

લેંકે સાયરે લાય લગાવે માંચેસ્ટરનાં માન મુકાવે,

અંગ્રેજોને પણ ખીવરાવે પરદેશી કાપડની દાદી. પહેરો.

એ ખાદીને ઉત્પન્ન કરતો તારોમાં સ્વરાજ્ય સંધરતો,

રૂઠો રેંટીઓ રાખો ફરતો કરવા દેશતણી આખાદી. પહેરો.

ઈંગ્લિશ કેસોમાં બહુ મોઢ્યા સ્વમાનના સુવિચારો ખોયા,

તેથી દુઃખના દહાડા જોયા હવે આપણી એજ અનાદી. પહેરો.

આજકાલ ફેશન છે એમાં દેશ તાણું સહુ ધન છે એમાં,

ભુખ્યાનું ભોજન છે એમાં સ્વરાજ્યની એમાં છે ગાદી. પહેરો.

રકરાયને એક બનાવે સ્વરાજ્યનો એ ટેક બતાવે,

મુશ્વરનો વિવેક બતાવે અંતર નિત્ય ધરીએ યાદી. પહેરો.

મનહર દેશોદયને લજી લ્યો પરદેશી પોશાક તજીલો,
સુંદર ખાદી વસ્ત્ર સજીલો અસહકારી કે સહકારવાદી. પહેરો.

સ્વદેશીની ટેલ.

દેશી દેશી થાય છે, વિદેશી વહી જાય છે,
વિદેશીએ તો વાળ્યો દાટ, શેરીએ ચકલે હાટોહાટ.
સ્વદેશી અમૃતનો ઝરો, વિદેશી છે ભૂખનો મરો;
દેશી ચીજે લીલા લહેર, એ દેશીને કરજો ઘેર.
દેશીથી તો થાયે સુખ, વિદેશીએ વાધે છે દુઃખ;
દેશી વ્રતે ધનના ઢગલા, પહેરવાને પુષ્કળ ડગલા.
ગૌમાતા તો થાશે સુખી, જેના દુઃખે દુનીઆ દુઃખી;
દેશી વસ્તુ જો સજશે, પરદુઃખ લંજન આપે થશે.
લાખો જણ વિણ વસ્ત્રે ફરે, ભૂખના દુઃખથી તે તો મરે;
કોણે ઓઢ્યાં ને પાથર્યાં, વિચાર એવા જેણે કર્યા.
ખલક સુખ તેણે ખાઈ ગણ્યું, દેશને ઢાંકવા કપડું વણ્યું.
અહિંસા ધર્મ સેવન જો થશે, તુરત અંગ્રેજો નાસી જશે.
કાયરતાનો વખત આ નથી, સ્વરાજ્ય તમે સ્થાપોને મથી;
મહાત્માનું જે વચન જ હોય, કદી નિષ્ફળ જવાનું નહોય.
સ્વયં સેવકો ટેલે ફરો. દેશી ભાવના જાગૃત કરો;
અરજ એટલી ધ્યાને ધરો. ટેલીઆને ટેલથી મુક્ત દો.

૬ કદિ નહિ હારના ભાવે સાડી જન જાવે.

એક જાડની ડાલ.

(અમે સહુ એક જાડની ડાલ)

નથી જુદાઈ અમે સહુ ભાઈ, એક માતનાં બાલ—અમે ૦
હિંદુસ્તાન છે દેશ અમારો ભારતી માત અમારી;
અર્પણ કરીએ તેને માટે જન અમારી ખ્યારી—અમે ૦
હિંદુ મુસલમાન પારસી ખ્રીસ્તી એવી જાત અનેક;
જાત જુદી છો રહી અમારી પણ અંતર છે એક—અમે ૦

ખીજું ધોરણ.

નસોમાં લોહી ભારતનું, શરીરમાં અન્ન ભારતનું;
મુખે છે ગાન ભારતનું, સ્વરોમાં તાન ભારતનું;
અમે સૌ હિંદના યોગી, ધરીશું ધ્યાન ભારતનું.
નીતિ તુંખી ભવસિંધુ તરાવે.

ભારતનાં સંતાનો.

ભારતનાં સંતાન, અમે તો ભારતનાં સંતાન,
છે ભારતનો દેહ અમારો (૨)

ભારતના આ પ્રાણ—અમે તો.

પ્રબલ પરાક્રમ ઢાખવી કરશું (૨)

સદા લોક કલ્યાણ—અમે તો.

માનવ સુખના સૌ રિપુઓને (૨)

દળશું કરી ઘમસાણુ-અમે તો.

અધમ ગુલામીને દૂર કરવા (૨)

અર્પણુ કરશું પ્રાણુ-અમે તો.

આત્મબળ છે ભારત યશ ધ્વજ (૨)

અમ સૌનું સન્માન-અમે તો.

હે ભારત મૈયા ! કરશું તુજ (૨)

જગમાં ઉંચું સ્થાન-અમે તો.

પ્રહાર્યારી

ખરે ઉનાળે ભેગાવામાં પગે ઉઘાડે ચાલી શકે,
ખરે શિયાળે પરોઢીઆમાં શીતળ જળથી નાહી શકે;
ખાડી ખડીઆવાળા ડુંગર ચાર પાંચ ગાઉ ચડી શકે,
સીધી સડકે પાંચ સાત ગાઉ હર હમેશાં ચાલી શકે;
નદી વાવને કુવા તળાવો નિર્ભય થઇને તરી શકે,
જમીન ઉપર શાંત ચિત્તથી ઉંઘ મીઠી જે ચાખી શકે;
મંદવાડનું નામ ન જાણે ખરી ભૂખે વિણુ :જમે નહિ;
ખોટા ખાણુ ખોટા પીણુ સ્વપ્ને પણ સંભારે નહિ;
પ્રહાર્યારીની રૂઢી રક્ષા પ્રસન્ન ચિતે કરે સદા,
શુદ્ધ સ્વતંત્ર વિચાર કેળવી વર્તન એવું રાખે સદા;

જાગો જાગો પ્યારા ખંધું ઉંઘ છોડીને ઝટ જાગો,
વિદ્યાર્થીની સાચી મૂડી બ્રહ્મચારી થઈ સંભાળો;

સાચો સત્યાગ્રહી.

પ્રીતે તમારા પ્રેમના અહિં આદર્શ પૂજન અમે;
સાચા શુરા સત્યાગ્રહીને આજે પધારો મંદિરે,
સમશેર, ભાલા, ખંડુકોને તોપ ગોળા ખાખના;
સત્યાગ્રહીને નથી સાધન કસ્યાં એ કામના,
સત્યાગ્રહી શસ્ત્રાગ્રહી સ્વપ્ને વાગના તે નથી;
સત્યાગ્રહી શસ્ત્રાગ્રહીનો મેળ ખાવાનો નથી,
સત્યાગ્રહી ખમશે દુઃખો આવી પડે જે ઉપરે;
સ્વરાજ્ય સાચું પ્રાપ્ત કરતાં મરણથી તે ના ઠરે,
પોલીસ ગુપ્ત સી. આઈ. ડી કદી ખોટી રીતે જો નડે;
સત્યાગ્રહી સાચો કદીએ હાથ ઉંચો નવ કરે,
કદી જેલમાં રાખે ભલે પગ હસ્તમાં બેડી જડે;
ખોરાક પૂરો ના મળે પણ નહિ લડે એ નહિ લડે,
એવા મહાત્મા ગાંધીજીના આદર્શ પૂજન અમે;
સાચા શુરા સત્યાગ્રહી આજે પધારો મંદિરે.

ગાંધીનું ગુજરાત.

ગાંધીનું ગુજરાત ગણાયું ગાંધીનું ગુજરાત,

ગુજર્ દેશે વિરલ મૂર્તિઓ વિમલસરલ સાક્ષાત;
 દર્શનથી કંઈ ચેતન પ્રગટે જોતાં એની જમાત;
 જેના સાચા સાધુઓ બ્રાત-ગણાયું.
 સાબરમતીના સુંદર તટપર પ્રકટયું નૂતન પ્રભાત;
 મોહન તૂજ સત્યાગ્રહ બંસી સુર મુણી સઉ જાત,
 કરે છે મીઠી ઐક્યની વાત-ગણાયું.
 દેશ ભક્તિને રાજ્ય ભક્તિની સાચે સાચી વાત;
 નિર્ભયતાને સત્ય વચનની દીક્ષા દઈ તે' તાત;
 બનાવ્યું નવલું ગુજરાત-ગણાયું.

ગુજરાત માત ચરણે.

કુલ પાંખડી ધરાવો ગુજરાત માત ચરણે,
 પંચામૃતો ઢળાવો ગુજરાત માત ચરણે;
 ધૂપ દીપ ચંદનાદિ પૂજાર્થ સિદ્ધિ સાધી,
 ધૂન યોગ પુન્ય આદી ગુજરાત માત ચરણે;
 આદર્શ આસવાદી યશ કીર્તનો અનાદિ,
 પાવન ધરો પ્રસાદી ગુજરાત માત ચરણે;
 શીરપર વિશુદ્ધ કીર્તિ હૃદયે સ્વદેશ પ્રીતિ;
 ધરશું ત્રિકાળ જીતી ગુજરાત માત ચરણે;
 ચિત્ત સત્ય તત્ત્વ આહી બની સાચના સિપાઈ,
 ધરશું વિજય પતાકા ગુજરાત માત ચરણે,

નિસા ફીટી ન મેરી ઉસા ખીલી અનેરી;
આશા પ્રભાતે ઉરની ગુજરાત માત ચરણે,

જય સ્વદેશ.

જય સ્વદેશ જય સ્વરાજ્ય, જય પ્રભુ પ્રજા સમાજ,
પ્રાજ્ઞજવલ પરમાત્મ રાજ્ય, સર્વહિત ભર્યું સામ્રાજ્ય;
સ્વેચ્છાનું સ્વસ્થ રાજ્ય.

જય.

એક દેશ એક સાધ્ય અંતરે એકજ અવાજ;
જન્મ દેશ જીવન તાજ.

જય.

દેશ કાજ દેશ દાઝ દેશ બંધુતાની લાજ;
પ્રેરો પ્રભુ દેશ આજ.

જય.

ત્રીજું ધોરણ.

સત્ય અર્થ સજ્જ થાઓ, વિજય વાવટો ઉડાવો,
વીર ! ધર્મથી ધરા સદા ધ્રુજવીએ—જય મંગલ ૦-
સત્યથી સચવાય સ્વત્વ, સમજીને થઈ પ્રવૃત્ત,
ધુમએ ઝડુમી જંગ તો મચાવીએ—
જય મંગલ પ્રિય જન્મભૂમિનું ગજવીએ.—

॥ સત્યં વદ ॥ સત્ય સમાન સુધર્મ નહિ.

પ્રાર્થના.

પ્રભુના ચરણે શિરતો ઢળતાં અમ અંતર આજ પ્રકુલ થતાં
 સહુ પાપ તણી પ્રભુ માફી દીજે શુભ બુદ્ધિ બહુ અમ અંતરદે.
 શુચી સ્નેહ તણાં પ્રભુ મંત્ર દીજે દીનદાઝ સદા ઉરમાં ઉભરે
 પરહિત મહીં નિત જીવનની ઝરણી વહજે દીનબાળતણી,
 શુભ લાવ ધરું શુભ વાણી વહુ શુભ કામ કરું શુભનામ જપું;
 બળ બુદ્ધિ વળી ધન માલ સહુ પરહિત મહીં ખરચું પ્રભુહું
 તનમાં મનમાં બળ સિંચન તું કરી દે અમ અંતર વિકસતું
 જગતાત શિરે નીજ હાથ ધરે પછી બાળકને લય હોય કશે.

સ્વરાજ્ય સ્વારી.

આવે છે રે આવે છે સ્વરાજ્ય સ્વારી આવે છે,
 જયનાદ ગગનમાં ગાજે છે, સ્વરાજ્ય સ્વારી આવે છે.

દૂર સ્વપ્ન થકી દૂર કહેવાતું
 થાઓ લાયક ત્યારે જોવાનું

શું બાળક ચાંદો માગે છે—સ્વરાજ્ય

‘તડપાડી રાજ્ય અહીં કરવા’તા

ઈંદ્રકાબળ ખતાબો ધરવા’તા

કાઉન્સીલે ફારસ કરવાતાં—સ્વરાજ્ય

પંજાબ ખિલાફતથી ચેત્યા

ગાંધીજી અસહકાર ચઢયા

ધ્વજલીલો લાલ ચઢાવે છે—સ્વરાજ્ય

જુલ્મીના હાથ પડયા હેઠા

ફાંદાઓ વિધવિધ લઈ બેઠા

પણ નહિ ચાલે એ નહિ ચાલે—સ્વરાજ્ય

હરિ લાજ હવે તારે હાથે

મત મોટાં લીધાં તુજ સામે

બળ દે કદીના પાછા હઠીએ—સ્વરાજ્ય

ભારતમાતાની આરતી.

જયમાત જયમાત, જયભારત માતા, મા જય ભારત માતા,
સર્વ મળી સંતાનો તુજને નમીએ મા— જય૦

તેત્રીશ કોટીમાં તારા સંતાનો, મા તારા સંતાનો,
તુજ સેવાને અર્થે કેડ કસી મચીએ. જય૦

સ્વતંત્રતા દેવી આજ પરાધીન થઈ, મા આજ પરાધીન થઈ,
સ્વતંત્ર કરીને કરવા પ્રાણાર્પણ કરીએ. જય૦

ઠહેમ અને અજ્ઞાન ગરીબાઈ સાથે, મા ગરીબાઈ સાથે,
પીડે છે અમને બહુ તેને દૂર કરશું. જય૦

તુજ સંતાનપરે જુલ્મ ધણા ગુજરે, મા જુલ્મ ધણા ગુજરે,
ભુખ્યાં તરસ્યાં રડવડે લડથડીઆં ખાએ. જય૦

પરદેશે પિડાય તારા સંતાનો, મા તારા સંતાનો,
સ્વાથી જીલમી લોકો રાક્ષસ થઈ કાઢે. જય૦
નથી સહન થાતા આવા કષ્ટ હવે, મા આવા કષ્ટ હવે,
શ્રદ્ધા વિચ્છા અમોને રગે રગે ભરી દે. જય૦

ભરતભૂમિને કાળે.

મારી ભરતભૂમિને કાળે હું શું શું કરુંરે.
ઉદય થયો ઉદર એનાથી, તન પોષું અન્ન જળ જેનાથી;
અંતે આશ્રય આપે હું જ્યારે મરુંરે—મારી.
કેળવણી દઈ સર્વ કળામાં શ્રેષ્ઠ મનાવ્યો જન સઘળામાં;
અંક રહી વિધવિધ વૈભવથી ઉછરુંરે—મારી.
વિપત્ત સમયમાં બહાલ વધારી, દઈ ધીરજ દુઃખથી લે તારી;
જનની ખાંચ ગ્રહીને સુખે સંચરુંરે—મારી.
મહાત્મા ભારે મનમાં ધારી, તન મન ધન નાખુ આવારી;
લૂણહરામી મટવા શ્રમ સાચો કરુંરે—મારી.

જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.

હર હર હર મહાદેવ પુકારો અલ્લાહુ અકબર રહેમાન,
હિન્દુ મોસલીમ એક થઈને જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
આ ભૂમિ આપણી દેશ આપણો એ પર જાન કરો કુરબાન,

ત્રીસ કોટી ભારતના તનુજો જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 એક કુટુંબી ભાઈ આપણે માતા ભારતનાં સંતાન,
 હિંદુ પારસી મુસલમાન સૌ જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 મંદિરને મસ્જિદ બનને છે ઇશ્વરકેરા ઉંચાં ધામ,
 ભાઈ ભાઈમાં લેદ ન હોયે જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 પુનઃ આપણી ભારત માતા જગમાં પામે ઉચું સ્થાન.
 વિશ્વ સકળની ધર્મ માત એ જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 એક નેકને એક ટેકથી કરો એકતા કેરૂં પાન,
 રગરગમાં સત્યાગ્રહ રેડી જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 ધમ ધમ ધમ ધમ ધરા ધ્રુજવો ફરકાવો ઉંચા નિશાન,
 સ્વરાજ્યના ઠંકા ગગડાવી જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 દેવી યુદ્ધના શાંત સૈનિકો સ્થુળ બળનું હરવા અભિમાન,
 સ્વાર્પણ કેરાં શસ્ત્ર સજીને. જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 તલવારો બંદુક લાલાથી ઉંચાં છે આત્માના સ્થાન,
 શરીર પડે પણ એતો અમ્મર. જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 વિજયમાળ લઈ સ્વર્ગ સુંદરી તત્પર છે કરવા સન્માન,
 માતૃ વેદીમાં પ્રાણ અર્પાને. જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.
 હર હર હર મહાદેવ પુકારો અદલાહુ અકબર રહેમાન,
 હિંદુ મોસલીમ એક થઇને. જય જય બોલો હિંદુસ્તાન.

ખાદીની ટોપી.

હિન્દતણા આકાશે આજે અધર્મના અંધકાર મહિ,
ચંદ્રસમી ચળકેને ચમકે. ઉજવલ એ ખાદીની ટોપી.
અસહકારની ઉજવલ પ્રતિમા દેશ પ્રેમનું ઉજવલ દર્પણ;
સ્વરાજ્યની વળી ઉજવલ આશા. ઉજવલ એ ખાદીની ટોપી.
કોઈને પણ નહિ પરાધીન સ્વતંત્રતાનું એજ નિશાન,
સ્વતંત્ર શિરને એજ સુહાવે. ઉજવલ એ ખાદીની ટોપી.
ઘોર જીલમથી નહિ ડરનારી પ્રભુ વિણ કોને નહિ નમનારી,
સત્ય ધર્મને ન્યાયથી શોભે. ઉજવલ એ ખાદીની ટોપી.

ચોથું ધોરણ.

જનનીભૂમિ જયકાર ગજવીએ, બનીએ ઉર્જિત સન્ત;
ધુમીએ ધરીને પ્રહ્લાચર્યની ધ્વજ તેજસ્વી મહન્તઃ
અમે તો ભરતભૂમિનાં બાલ.

માતૃદેવો ભવ । પિતૃદેવો ભવ । આચાર્યદેવો ભવ ॥

ભરત ભૂમિના બાળ.

અમે તો ભરત ભૂમિના બાળ, અમેને કેવલ એપર બહાલ;
નિરંતર કેવલ એપર બહાલ.
સ્વર્ગ સમીપર ભૂમિ સુંદર લલે રસમાં રમનાર;

અમ અંતરમાં એને તેજે, પગભર નહિ અમકાર;
 અમે તો ભરત ભૂમિના બાળ.
 રંક ભલે રહી માત અમારી, તદ્દપિ તે અમ પ્રાણ;
 હૈયા ગેલ સલૂણા દેતી; શીખવે ઉન્નત ગાન,
 અમે તો ભરત ભૂમિના બાળ.
 અવર ભૂમિની ભૂરકીમાં નહી ભરત અમે ભૂલનાર;
 પરમાતાના લાડ લુખેરા, તે શું દુઃખ દળનાર.
 અમે તો ભરત ભૂમિના બાળ
 અનેર વૃત કંઈ અમે ઉજવશું ઝમતા સર ઝમકાર;
 ઉષા સમી બસ ભરત હસાવી જગવીશું જયકાર;
 અમે તો ભરત ભૂમિના બાળ.

અમારી નિશાળ.

શાળા અમારી તિર્થ ભૂમી જ્ઞાન ગંગા ત્યાં વહે.
 શીક્ષા ગુરૂ ત્યાં દેવ છે ત્યાં શારદા તો ધ્યાય છે;
 સંગીત નીતિ જ્ઞેય છે અભ્યાસ ભક્તિમાં રહે. શાળા
 શાળા અમારી પુલવાડી ત્યાં સુવાસ સુશીલતા
 આનંદ ગમત ખેલવાની અંગને વિકસાવતી શાળા
 શાળા અમારી રાજધાની શાદા રાણી તણી
 વહાલાં અમે બાળો અમેને નિરખી રાજી ઘણી. શાળા
 આ યજ્ઞ વેદી યત્નની છે રંગ ભૂમી ઉમંગની

જયવંત ક્ષેપ્રની પુણ્ણની સર્વસ્વ સૌ ઉરમાં બની શાળા
શાળા અમારે સ્વર્ગ છે નિશાળ નંદનવન છે
ત્યાં દેવના દર્શન છે દેવી ગીરા સુપ્રસન્ન છે શાળા

હવે તો જગો ?

ભારત ભૂમિ જાય રસાતળ ઓ ભારત તન જગોરે.
આર્યતનુજ તેજસ્વી બળીયા લાંબા થઈ શું સૂતારે;
જગો કુળજાતિ પર પ્યારા હાય પડે છે જુતા; રે ભારત.
જે દેશમાં પરદેશી લોકો, રાતા થઈ શું ફરતારે;
તે દેશનાં બાલુડા તમને ખાવાના પણ સાંસારે, ભારત
લાખો જન રોળાઈ જાવે, નિજ દેશોને કાળેરે
મારો હિંદ કહે નહિ કે જન એ દેખી ઉર ફાટેરે, ભારત
ઉજ્જવલ કીર્તિ આર્યજનોની જાહેર જગમાં જુનીરે;
આપ છતાં ભુંસાઈ જાયે, વાત ન નાની સૂનીરે. ભારત.
દેશી માલ નજરે નવ આવે વિદેશે મન મોહ્યુરે;
ફેશન ફાસો ઘાલી હાથે જીવન સાધન ખોયુંરે ભારત.
બ્રાતૃભાવ ગયો ભુંસાઈ કલેશ ઉછેર્યો ભાવેરે;
હું ઉંચો તું નીચો હા ? શિવ, કેમ અધમતા નાવેરે. ભારત

વીર હિન્દીઓને સંદેશો.

રણ મેદાને ચડ્યા તો મરવું કે ઇચ્છિત કરવું,

એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા પગલું પાછળ નવ ભરવું
 સુકાની સંભાળજે નૌકા; તરંગો ઉછાળશે નૌકા.
 ખડકમાં પછાડશે નૌકા, સમુદ્રો ડુબાડશે નૌકા.
 ખાવાનું નથી, કામ વિકટ છે; રણ સાગર તરવું.
 એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા ? પગલું પાછળ નવ ભરવું.
 ઉખડશે તે જડની સાથે, લટકશે તે થડની સાથે;
 ભીડવું છે ભડની સાથે, કામ અહીં છે ઘડની સાથે,
 માથું હાથમાં લઈને લડવું જીતવું કે મરવું
 એ વીર પ્રતિજ્ઞા શૂરા ! પગલું પાછળ નવ ભરવું.

કે મૂઢાત્મા હરામી !

જીવે શું હિંદમાં એવા કેા મૂઢાત્મા હરામી !
 ન બોલ્યા મુખ “ મારો દેશ આ મુજ માતૃભૂમિ ”,—જીવે શું
 આકળના મોતીસમાં જીવે તે કંગાલ,
 ઠાલા આવ્યા ગયા ભૂઝી પથરવત ભૂલાલ—
 ખરંતા પીપળાનાં પાંદડાંની પેઠે એતો
 કીડી મંકોડીના સમાન કાય તે નકામી—જીવે શું
 હોય ખિતાબો છા ઘણા અઢકળવન ભંડાર
 લુખી કીર્તિ હો ભલે મૃગજળવત નભનાર—
 મળે તે માટી નીચે જે થકી અવતાર ધાર્યા,
 કરે ધણીતણા જ્યમ બેલ ફેરા અંધ પામી—જીવે શું

તેના મૃત્યુ પાછળે કોઈ ન રડતી આંખ
જીભ ન ગાતી નામને માન તણી નાંહ આંખ,

મંત્ર વંદેમાતરમ્.

શુદ્ધ સુંદર અતિ મનોહર મંત્ર વંદે માતરમ્,
મૃદુલ સુખકર દુખહારી મંત્ર વંદે માતરમ્;
મંત્ર યહ હૈ તંત્ર યહ હૈ જંત્ર વંદે માતરમ્,
સિદ્ધિદાયક પુદ્ધિદાયક એક વંદે માતરમ્.
ઓજમયબલ કાંતિમય સુખ શાંતિ વંદે માતરમ્,
ગતિપ્રદાયક અતિસહાયક મંત્ર વંદે માતરમ્;
હરધરી ધરખાર હા હરનામ વંદે માતરમ્,
હરદમ હંમેશાં બોલીએ ગુરુ મંત્ર વંદે માતરમ્.
જપીએ નિરંતર શુદ્ધ મનસે મંત્ર વંદે માતરમ્,
સોતે સમય ખાતે સમય કલગાન વંદે માતરમ્;
આઠો પહોર દિલમે રહે મૃદુતાન વંદે માતરમ્,
મુખસે હૃદયસે રાતદિન હો જાપ વંદે માતરમ્.
તેગસે શિરભી કટે ભૂતો ન વંદે માતરમ્,
મહોંતકી ધડીઆં ગુજાદો નાદ વંદે માતરમ્;
જેલમે હો તો જપો શુભ તાન વંદે માતરમ્,
બેડીયાં ઝંકાર દે શુભ તાન વંદે માતરમ્.

२० प्रभुमे आ जगतमां सुप्पतुं जलाशय भरी भूखुं छे,

तीर गोद्री तोपक्री है आउ वन्दे मातरम्,
कर्णिका दठ कवच है ओक शण्ड वन्दे मातरम्;
विश्व विजयी शत्रु विजयी, भंत्र वन्दे मातरम्.

मातृभूमिने चरणे.

ए मातृभूमिनेरे चरणोमें शिरनमाउं
मैंभक्तिभेट अपनी तेरी शरणमें लाउं ॥
माथे पैतूहो चंदन छाती पैतूहो माला
जिह्वा पंगीततूहो मैं तेर नाम गाउं ॥
जिससे सुपूत उपजै श्रीरामकृष्णजैसे
उस तेरी धूलिको मैं निज शिस पै चढाउं ॥
मानी समुद्र जिसकी धूलिका पान करके
करता है मान तेरे उस पैरको मनाउ ॥
वेदेश मानवाले चढ कर उतरगये सब
गोरे रहे न काले तुझको ही एक पाउ ॥
सेवा में तेरी सारे भेदोंको मूळ जाउं
वह पुण्य नाम तेरी प्रतिदिन सुनुं सुनाउं ॥
तेरेहि काम आउ तेराहि मंत्र गाउं
मन और देह तुझपर बलिदान मैं चढाउं ॥

‘દેશી જીવન.’

દેશીજીવન ગાળો ખડેનો દેશીજીવન ગાળો;
 પરદેશી હવે ટાળો— ખડેનો.
 પોષાયા છે પ્રાણુ તમારા દેશ હવાપાણીથી;
 દેશ ખોરાકે દેહ ટક્યો છે દેશ સકળ દુઃખદાયી—ખડેનો.
 પરદેશી કાપડ પહેરીને દોલત દેશની ટાળી;
 દેશ કારીગર ભૂખે મરતા જીવનદોરી ખાળી—ખડેનો.
 અહીનાં કાલાં ચરખે લોઢી હાથ તાંતથી પીંજે;
 શુદ્ધ રેંટીએ સુતર કાંતી દેશી કપડાં પહેરો—ખડેનો.
 લાખો કારીગર પોષાશે તમ દેશી રહેણીથી;
 અંતરની શુભ આશિષ દેશે માનો વચન વિવેકી—ખડેનો.

“પરમપુજ્ય મહાત્માશ્રી ગાંધીજીને ચરણે.”

પ્રથમ હું સમરં શારદા ઘરે આવોને;
 ગુણ ગાવા મોહનદાસ મોહન ઘરે આવોને.
 તમે ગણપતિ છે! ગુજરાતના ઘરે ,,
 કાઠીઆવાનના કોહીનુર મોહન ,,
 તમે સોરટના છે! શીરોમણી ઘરે ,,
 જય ભારતના ભડવીર મોહન ,,
 ઓ કર્મચોગી કુરૂક્ષેત્રના ઘરે ,,

ગોપાળકથી (છો) ગોપાળ	મોહન આવોને.
તમે સત્ય યુગના શ્રીરામ છો	ધરે „
કલિયુગ વિષે છો કૃષ્ણ	મોહન „
તમે યોગીમાં યોગીન્દ્ર છો	ધરે „
પુરૂષોમાં પુરૂષોત્તમ	મોહન „
તમે રાજમહી' રાજેન્દ્ર છો	ધરે „
ફકીરોમાં મસ્ત ફકીર	મોહન „
તમે સાંધમાં શુદ્ધ ગોસાંધ છો	ધરે „
ભારત ઉદ્ધારક નાથ	મોહન „
તમે પ્રતિજ્ઞામાં પ્રહલાદ છો	ધરે „
નિશ્ચયમાં ધ્રુવ કુમાર	મોહન „
શુદ્ધ ચારિત્ર તપના તેજથી	ધરે „
કયો મોહિત ભારતદેશ	મોહન „
તમે સત્યાગ્રહ આશ્રમ બાંધીઓધરે	„
સરિતા સાબરને તીર	મોહન „
તમે ભુમિ ગગન ભેયાં કર્યા	ધરે „
જે હિન્દુ મુસલમાન	મોહન „
તુજ અગાધ શક્તિ દેખીને	ધરે „
અચરજ પામ્યું યુરોપ	મોહન „
તમે ગાંધીવટું ખુબ ખીલવ્યું	ધરે „
નીરી જોઈ ભારતની નાડ	મોહન „

તમે ગોળી ગળાવી સ્વતંત્રની	ધરે	આવોને.
કરવા ભારત ઉદ્ધાર	મોહન	„
તમે મંત્ર બતાવ્યો મુક્તિનો	ધરે	„
ઓળખાવી અહિંસાની રીત	મોહન	„
તમે સ્વતંત્ર થાવા શીખવ્યો	ધરે	„
ઉત્તમજે અસહકાર	મોહન	„
આગેવાની કરીને ઘણી	ધરે	„
ખાતાંના ખોટાં માન	મોહન	„
તાંતુ તેજે ઝાંખા પઠ્યા	ધરે	„
મનના મોળા જે મવાલ	મોહન	„
એમ ગુણ ગણના લાંડાર છો	ધરે	„
સમતા સાચર ગંભીર	મોહન	„
ગાંધીજી આવો અમ આંગણે	ધરે	„
કરો પાવન માંડલ ગામ	મોહન	„
કરજોડી નરહરિ વિનવે	ધરે	„
તુમ ચરણ તણો જે ઢાસ	મોહન	„

પાયમું ધોરણ.

તું જ જીવન, અમ તું સર્વસ્વ તું જ સુધાનો સાર;
ભૂતિંમતી વત્સલતા દેવી તું સુરલોકનું દર.

૨૪ ન્યાયને સાર મરવું એ મનુષ્યનો કાયદો છે,

નંદનવન શી વહાલી રે, અમને તહારી ઝુંપડી.
જન્મ ભૂમિવ્રત પાવી રે, શણગારી શું ઝુંપડી:-
હુઃખીઆનો વિસામો રે, માડી તહારી ઝુંપડી.

॥ પरोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ॥

ધો ૫

અસંતનો ત્યાગ.

નારાયણનું નામજ લેતાં વારે તેને તજીએ રે
મનસા વાચા કર્મણ્યા કરીને લક્ષિમ વરને ભજીએરે ના
કુળને તજીએ કુટુંબને તજીએ તજીએ માને બાપરે
ભગિનિ સુતદારાને તજીએ જેમ તજે કાંચળી સાપરે ના
પ્રથમ પિતા પ્રદહલાહે તજીયો ન તજ્યું હરિનું નામરે
ભરત શત્રુધને તજી જનેતા નવ તજ્યા શ્રી રામરે ના
ઋષિ પત્નિ શ્રી હરીને કાજે તજેલા ભરથારરે
તે માટે કાંઈ કુડું ન પડીયું પામ્યા પદારથ ચારરે ના
વૃજ વનિતા વીઠલને કાજે સર્વ તજીને વન ચાલ્યારે
ભણે નરસૈ વૃંદાવનમાં મોહન સાથે માલ્યારે. ના

કેસરીયાં.

હવે શા માટ કરે ભગવાં જહુ તો સોહું કેસરીયાં.

રમું રંગે ધુમું જંગે સ્વદેશ પ્રેમને સંગે
અમારી શેલીએ કફની જટાએ એવિભૂતિ બનિ,
અલખ આ દેશ એહધુની અમે એ જોગી જંગી મુની.
ખરૂ તાહાત્મ્ય એકાત્મ્ય સ્વદેશોદ્ધાર-મહાત્મ્ય,
રમે હૃદયે ધુમે સઘળે નસે નસે લોહી સાથે બળે.
હવે શા માટ નિરાશા વૈરાગ્ય આદિ સૌ ફાંસા,
અમારી એહ હરિ લગની ભરત દુઃખાર્તિ ચિંતા મણી
ઉદય જયરંગ જસ ડંકા કરો ધુમે મુની બંકા,
ન પાછા પગ કંઈ ધરવા ઉઠાવો હાથ હિત કરવા.

તહીં આ શિર ઝુકે છે.

જહાં નિજ સ્વાર્થના બંધો તુટ્યા જ્યાં હે ફકીરી છે;
સ્વીકારી સેવના જેણે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
ચહે જે સાચને દિલથી મરે જે સાચને માટે;
અભય જે વીર સઘળે છે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
ગણે ના ખોફ સત્તાનો ગણેના જે સ્તુતિ નિંદા.
ઝુકે જે લોકના હિતે તહીં આ શિર ઝુકે છે;
વિરોધીરે વિપત્તિમાં હજારો બંડની સામે.
સમરમાં કેશરી ગાજે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
પ્રજાને દેશની કીર્તિ તણી જેને ખુમારી છે.
હિંમતો જન્મ જમીને તહીં આ શિર ઝુકે છે.

ટકાવા ટેક સ્વાભિમાન આપે આહુતિ સહુની;
 બિરુદ જે મહંતું ધારે તહીં આ શિર ઝુકે છે.
 ગણ્યું ધર દેશને જેણે કુટુંબી દેશીઓ માન્યા;
 વહાવી પ્રેમવી ધારી તહીં આ શિર ઝુકે છે.
 વિભૂતિ દેશને ચરણે ધરી નિષ્કામ ભાવોથી;
 કરે કુરબાની જીવનની તહીં આ શિર ઝુકે છે.

ગુજરાતનું રાષ્ટ્રીય ગીત.

બહાલું વતન ગુજરાત અમહાં બહાલું વતન ગુજરાત;
 સ્વર્ગ ભૂમિ સાક્ષાત અમહાં બહાલું વતન ગુજરાત.
 પારનેર ને પાવાગઢ સમ પહાડો જ્યાં રળિયાત;
 પુણ્ય પ્રભાવે નદી નર્મદા તાપી વહે દીન રાત. અમારું
 કરણરાજને સિદ્ધ રાજ્યે ગુજરાત ના નાથ
 નિજ પરા જ્યોતિ થકી કરી ગયા ઉજ્યાળુ ગુજરાત. અમારું
 નરસિંહ મીરાં કૃષ્ણ સુદામા અશોક પ્રભુ અવતાર;
 પુણ્ય પગલીએ પાવન કીધી દિવ્ય ભૂમી ગુજરાત. અમારું
 સાક્ષર ભૂમિ રાજનગર ત્યમ સુરત અને નડિઆદ;
 નર્મદ બાલ કલાપી ગોવર્ધન દલપત પ્રખ્યાત. અમારું
 ભારતીય સામ્રાજ્ય તણા એ બાહુ અડગ વિખ્યાત;
 અન્ય પ્રાન્ત બંધુઓ સાથે વિહરશે ગુજરાત અમારું.

અમારી મૈયા.

એ ભૂમિ અમારી મૈયા અમારી

કોણુ અવર કહેશે નિજની ન દેઉં ઉચરવા.

એ સ્વદેશ માટે કોરણુ યજ્ઞે

પ્રાણુ આહુતિ દઉં સજની ન ચાહું ઉગરવા—એ ભૂમિ
પારાધીન થઈ ટપલા રહેવા

ટાલ પડે શિર શરમ ભરી ભલું એથી મરવું—એ ભૂમિ
ગુલામ કાફર કાયર પહવી

પણુવામાં ઉછર્યો તે ફાલે ફળે—ખળેથી ઉકળી હાથે
શાં કહેણું

હિન્દુ કાળા નામે ઠરી ભલું એથી મરવું—એ ભૂમિ
શકે ન કાંઈ કરી એ બાળક

મરદ મૂંઢ મુખ હજી ન ખીલી હાય શાં મહેણું—એ ભૂમિ
નથી રાંકડા નથી બાયલા

નથી રહેવા નિત્ય દાસ સૂજ્યાં કયમ ગાળ ન કહીએ—એ ભૂમિ

આત્મ શ્રદ્ધા.

દિવાલો દુર્ગની ફાટે તમારા કેદખાનાની
તુટે જંજીર લોખંડી તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
તમારા માર્ગમાં ઉભા પહાડો તે ખસી જશે;
બિયાબા માર્ગ દઈ દેશે તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો,

ઉતરવા સાત સાયર જો તમારા પત્થરો તરશે;
 વિના નૌકા સફર થાશે તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 જવું આકાશમાં ધારો ન વાયુ પાન પાસે છો;
 વિના પાંખે ઉડી જશો તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 થશે વિદ્યુતને વાયુ તમારા ઢાસ અગ્નિ એ;
 વરસશે મેહ માગ્યા જો તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 હજારો રોગની જવાબા દવાના ખૂંદના વિના;
 શુભાસે શાંતિ સિંચાશે તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો;
 દિગંબર સાધુના ચરણે સિકંદર શાહ નામે છે;
 ગળે સૌ ગર્વ ભૂપતિના તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 જીગરની બાળ હઠથી તો વિઠોળા દુધ પીએ છે;
 પ્રગટશે પત્થરે પ્રભુજી તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 પ્રભુ પ્રહલાદને માટે વસેલા લોહના થંભે;
 સદા સાન્નિધ્યમાં રહેશે તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 મહોન્મત્ત સિંહને વ્યાધો ઋષિના ચણું ચાટે છે;
 તજે હિંસારી હિંસાને તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 અરંતાં એર ભુજંગો કૃષ્ણને છત્ર શીર ધરશે,
 તજી દે એર કાતીલો તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.
 ઉભી રહી હાથ બેજોડી વિજયદેવી ધરી વરમાળ;
 તમારે કંઠ આરોપે તમારી આત્મ શ્રદ્ધા તો.

જય ભારતી.

જય ભારતી જય ભારતી જય ભારતી જય ભારતી
 અમૃત ઝરણુ વરસાવનારી માત જય જય ભારતી-જય.
 તુજ હૃદય પટમાં રામ જેવા ધર્મ ધારકનર થયા
 વીર ભીષ્મ અર્જુન કર્ણ તારા નામને ગજવી ગયા
 સ્મરણું જલી આપે ગીતા મહા કૃષ્ણ પ્રભુજીની ઇહાં
 સાક્ષી ભૂતે આણકય મહા મુની વ્યાસના વેદો રહ્યા
 ગુણ ગાય હર્ષે શિવ જેના શિષ ગંગે ગાજતી-જય.
 શીતલ ગિરિવર શૃંગપર ઋષીઓ સમાધી સાધતા
 બળ બુદ્ધિના પ્રેરક સદા તુજ શક્તિને આરાધતા
 જે સત્યતા નીતિ રૂતા ધર્મષિતા ધારી હતા
 મહાદિવ્ય જેના રજકણો અઘાપી હૃદયે સ્પુરતા
 જ્ઞાની મહાવિજ્ઞાની નર માતા સદા તું ધારતી-જય.
 પરમાર્થી વિક્રમના શુરા ઝણકાર કાને આવતા
 રમશાનથી રણ ધોષ શુરા આજપણુ સંભળાવતા
 નાનક ગુરૂ ગોવિંદના સુત્રો અલૌકિક લાગતા
 ઉર ઐક્યના મહા મંત્રજેથી આજ પલ પલ જાગતા
 તુજ શક્તિનાં સ્મરણો થતાં રસના અધિક ઉચારતી-જય.
 બંધવ બન્યા ઇસ્લામી હિંદુ આજ તુજ શરણે રહી
 અકબર તણી પોષેલ વેલી આજ નવ પદલવ બની
 ઉર હિત કરવા પરસ્પરે શુભ ઉર્મિઓ ઉછળી રહી

કૃતાર્થ કરતું કાય જનની ઉરથી આશિષ દઈ
જય દિવ્ય શક્તિ ધારિણી જયજગતમંગલ કારિણી-જય.

“રેંટીઆ સ્તોત્ર.”

પ્રાચીન અમારા દેશનો હિંદોગ ગૃહનો રેંટીયો,
ઘર ઘર ફરી જાગૃત કરે પાછા મુકેલો રેંટીયો. ૧
મૃત પાય ભારત દેશનું છે એક અમૃત રેંટીયો;
ભારત તણા સૌ રોગનું છે એક ઔષધ રેંટીયો. ૨
લાજખો નિરાશાની મહીં આશા કિરણ છે રેંટીયો,
ભારત તીમિર દળ લેદિને ચમકી રહ્યો છે રેંટીયો. ૩
મશ ગુલ થઈએ સુરમાં સહુ ફેરવો આ રેંટીયો;
સ્વધર્મની સેવા તણી છે ભવ્ય મૂર્તિ રેંટીયો. ૪
મંદિર અને મસજિદમાં પધરાવજો આ રેંટીયો,
સાઠ કોટિ દ્રવ્યનો રક્ષક પિતા છે રેંટીયો. ૫
દુષ્કાળનો પણ કાળ છે આ કાળ ભરતો રેંટીયો;
ભૂખ્યા કરોડો ભાંડું છે અન્નપૂર્ણા રેંટીયો. ૬
ટાઢે થથરતાં રંક જનનો વસ્ત્રપૂર્ણા રેંટીયો,
પંજાબ ખીલાફતનો ન્યાય પૂર્ણા રેંટીયો. ૭
આ શસ્ત્રહીન પ્રજા તણો છે શસ્ત્ર પૂર્ણા રેંટીયો;
અસહકાર કેરા યુદ્ધમાં આયુદ્ધ અમારો રેંટીયો. ૮
ચક્ર સુદર્શન સમે રમરમ કરતો રેંટીયો,
અની કૃષ્ણ વીર તનુ ભરતનાં ચાલુ કરે આ રેંટીયો. ૯

दुइक्षेत्रमां डैरवहणो थर कापशे आ रे'टीयो,
 लाजले' केशर तण्णी लुंटावशे आ रे'टीयो. १०
 मान मान्येस्तर तण्णां मुंकावशे आ रे'टीयो;
 रावणुरीपु रण्णु रे'णी सीता लावशे रे'टीयो. ११
 येतन पुवारा देशमां ठराठतो आ रे'टीयो,
 भइ भूमिने रस अस करी इण रुप करतो रे'टीयो. १२
 स्वरज्जना निशानमां यीतरावले आ रे'टीयो;
 आत्म शुद्धिनो अलौकीक भं'त्र भे'णो रे'टीयो. १३
 आतां पीतां सुतां अने वणी स्वप्न मांही रे'टीयो,
 रटण्णु करले रातहीन अस रे'टीयोने रे'टीयो. १४

भारतमातानी वीणा.

जननी भारत आज हमको मधुर वीणा सुना रही है,
 स्वतंत्रताका राग गा कर मानो अनृत पीला रही है. जननी.
 सैंकड़ों वर्षोंसे हमथे भाग्य हीके फेर में,
 उसकी निर्भरता छुड़ा कर स्वावलंबन सिखा रही है. जननी.
 था निराशाका भयानकभुत जो हम पर चढ़ा,
 राष्ट्रके संगीत बलसे शीघ्र उसको भगा रही हैं. जननी.
 फीर भलामैं दीन ताके शब्द कैसे कहशकुं,
 जबकी माता मीठे स्वरसे शक्ति गंत्र पढ़ा रही है. जननी.

अमारी प्रतिज्ञा.

भारत हमारा देश है हित उसका निश्चय चाहेंगे;
 उसके हितके कारणे हम कुछ न कुछ कर जायेंगे.
 भारत हमारी मातृभूमि उसका ऋण हमपर बड़ा;
 उसके मीटानेके लीये हम कुछ न कुछ कर जायेंगे.
 भारतके दुःख प्रद अवनतिपर क्यों न अश्रु बहावेंगे,
 उनके हटाने केलीये हमकु कुछन कुछ कर जायेंगे.
 धर्म विद्या ओर धनसे उन्नति भारतकी होवे;
 उस उन्नतिके मार्ग मैं हम कुछ न कुछ कर जायेंगे.
 संसारके उद्धार हेतु कृष्ण जन्मे जेल मैं;
 तो फिर भलाक्यों डरेंगे कुछ न कुछ करजायेंगे.
 चाहों कितने कष्ट हमको क्यों न हो उसके लिये;
 सब सहेंगे भर मीटेंगे कुछ न कुछ करजायेंगे.

* ;

स्वतंत्रता क्यारे ?

एक दिवस ऐसे आवशे, त्यारे सहु दुःख नशे;
 त्यारे स्वतंत्रता देवी रे धेर धेर देश पुनशे—एक दिवस०

નાનાં મોટાં બાળક સહુ જ્યારે એ નામ લેશે,
રોમેરોમ ઉભાં થઈ નાહીમાં શૌર્ય વહેશે-એક૦
નાનાં શિશુ સ્તનપાનમાં પય એનુંજ પીશે,
બાળક સાથે મા ગોઠડી જ્યારે કરશે એ વિષે-એક૦
દેશાભિમાનનાં બીજ જે વાંચું માતે ને તાતે,
પાળી પોષી ઉછેરશે શિક્ષક જ્યારે સુરીતે-એક૦
દેશાભિમાનમાં ગીતડાં જ્યારે ઘેર ઘેર ગવાશે,
ઢળતાં ભરતાં સન્નારીઓ, ખેડુ વાંસળીએ વાશે-એક૦
જ્યારે પહાડોમાંથી હિંદના પડવા એના સુણાશે,
જ્યારે વાયુ ને નીરમાં દેશભક્તિ ઉભરાશે-એક૦

ધો ૬.

સ્વદેશ ભક્તિ

સ્વદેશની ભક્તિરે; કે કોઈ વિરલા જાણે
સ્વતંત્રતાના રસનીરે
લહેજત કોઈ પરમાણે
ત્રણે પદાર્થ છે દેશ ભક્તિમાં
ધર્મ અર્થ વળી કામ
સ્વદેશ ભક્તને દેશની પ્રીતિ
મોક્ષ એ સુખ કંઈ ધામ

કે રૂચે નહિ ખીજુરે
 મસ્ત એ દેશ અભિમાને   સ્વદેશની
 માટે સ્વદેશીઓ બંધુ મારા
 ધરી અંતર આ ઉપદેશ
 ભરત ભૂમિ પામી ઉદય દિનો દિન
 ઉજળી રહે હંમેશ
 કે એમ કરો ઉદ્યમરે
 ચુંકો ન ચોટ નિશાને   સ્વદેશની

ભારત વીરના યશોગાન.

સ્વતંત્રતાનું તાન સ્વર સાંભળતામાં ચઢે
 વાગી હિન્દુસ્તાન મોહન તારી મોરલી
 સત્યાગ્રહનો મંત્ર એ મોરલીમાંથી આવે
 ભારત બને સ્વતંત્ર મંત્ર તણી એ ભાવના
 સાંભળતાં એ નાદ મુક્ત થયા નિદ્રા થકી
 અમે કોણુ એ યાદ ભારત સંતાનો કરે
 સ્વદેશ સેવા કાજ કષ્ટ સહન તેં કંઈ કર્યો
 હિંદ ભૂમિની લાજ ટાન્સ વાલમાં તેં સાચવી
 અંધારણ્યે આપ પધારતાં શાન્તિ થઈ
 મળુરના માળાપ મહદગાર ખેડુતના
 હે ગાંધી ગુણવાન ભરત ભૂમિના લાડકા

મહાઈ હિન્દુસ્તાન મધુર મંત્ર તહારો અહા
 સ્વદેશની જે સેવ સ્નેહ થકી કરતા સદા
 તે દુનિયાના દેવ તે ટોળા માંહી મળ્યા
 તન મન ધન તહે બ્રાત ભારતને અર્પણ કર્યું
 અસહકારનો મંત્ર હિંદ હિત કાળે કર્યો

વીર દેશ ભક્તનું પૂજન.

આવો અમારા દેશમાં પુજન તમારું થાય છે
 સર્વસ્વ જેના સ્વાર્થનો રસ દેશમાં વહી જાય છે આવો.
 જેણે ફકીરી આદરી પરમાર્થ જેનો સ્વાર્થ છે
 તે સત્યવાણી અભયવરદા એકલો પૂજાય છે આવો
 જેનું હૃદય ધડકી રહ્યું નિજ દેશના ધડકારમાં
 એ પુનિત સુંદર હૃદયવરનું પ્રેમ પૂજન થાય છે આવો
 જેણે ગણ્યું આ જીવિત સરખું તુચ્છપર દુઃખ આગળે
 પરમેશ દિવ્ય મનુષ્ય એકજ એજ અહીં પૂજાય છે આવો
 જેને હજારો દુઃખ દેશની અર્થ પુષ્પ સમાન તે
 એ પુષ્પના ભરગુચ્છની મડમાંલમાં મહેકાય છે આવો
 તે વીર ધીર મહંત પ્રેમી આવજો અમ મંદિરે
 જ્યાં હિંદના ભકતોતાણું છે આહર્યું પૂજન અમે આવો
 કુંકુમ ભયે પગલે પધારી આંગણું પાવન કરી
 અમ ગરીબજનના હૃદયને અભરે ભરો અમીષારથી આવો

અમે હિંદી હિંદી હિંદી.

અમે ભરતભૂમિના પુત્રો અમ માત પુરાણ પવિત્ર,
 રે જેનાં સુંદર સુત્રો અળકાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર
 અમ અંતરને ઉદ્દેશી કરશું હોકાર હમેશ,
 અમે હિંદી હિંદી હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
 અંધાર વિષે અથડાતાં કે ફરતાં નિત્ય પ્રકાશ.
 પડતાં રડતાં રગડાતાં કે કરતાં હાસ્ય વિલાસ
 પળ પળ અમ ઉરનિધિ એ શી હા ઉછળે ઉર્મિ અશેષ
 અમે હિંદી હિંદી હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
 ક્યાં હશે હિમાલય જેવો ક્યાં પુણ્ય પવિત્રજ ગંગ
 ક્યાં મળે અલૌકિક એવા સહુ દેશ તણાં ખહુ રંગ,
 ક્યાં મુનિ ઇશ્વરજન એસી કરતા પ્રભુ પંથ ઉજેશ;
 અમે હિંદી હિંદી હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
 ક્યાં રામ યુધિષ્ઠિર ધુમ્યા ક્યાં ગન્યો અર્જુન ભીમ,
 ક્યાં રજપુત વીર ઝંઝુર્યા બળ દાખવવા અસીમ;
 રે ભુલ્લીએ તે શી રીતે અમ અંતરથી લવલેશ,
 અમે હિંદી હિંદી હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.
 નથીરે જીવવું પરઆશે છે પારકી આસ નિરાશ,
 નથી કર ધરવો કોપાસે સ્વાશ્રયનો છે ઉદ્દાસ;
 કંઈ પુણ્ય પ્રભાજ પ્રવેશી અહાં દે અમને ઉપદેશ,
 અમે હિંદી હિંદી હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.

ધમ ધમ ધરણી ધ્રુવશું અમ દેશ તણાં કરી ગાન,
જય જય જય નાદ કરીશું હઇશું મોંઘા અમ પ્રાણ;
એ ભક્તિ વસી ઉર તેવી દેખે શક્તિ પરમેશ,
અમે હિંદી હિંદી હિંદી છે હિંદ અમારો દેશ.

જન્મની સાર્થકતા.

જનની સેવનનો મધુ મધુરો અવસર ક્યાં મળેરે,
અવસર ક્યાં મળેરે, જગ જીવ્યું ફળેરે. જનની૦
નવનિધ લાડે નિશ્ચિન ઝુલવે ઉર હીરપાતી હૈયે હુલવે
અદ્ય સાદું પણ અમિત ભારનું ક્યાં વળેરે. જનની૦
પ્રભુપુર ગૌરવ વહને મલકે મંજુલ મોહક અંતર ઝલકે,
નવનવ સાજે સીખ દે સાને પળેપળેરે. જનની૦
ઉત્તમ શોણિત જનની કાળે રેલાયે શું વધુ કેવાશે,
કિસ્મત ક્યાંથી ભારતી હિત કાયા ઢળેરે. જનની૦

સિંહનાં સંતાન.

સિંહનાં સંતાન છે તરણું મુખે ધરશે નહિ,
જગવંદ્ય ભારતમાતનાં પદ પંકજો તજશે નહિ. સિંહનાં.
હાકલ પુરાણા હિંદની નભમંડળે ગાજી રહી,
અળિયા મહા મનુદેવ છે ભયભીત લેશ થશે નહિ. સિંહનાં.
નિષ્કાળ આતમભોગ વીણુ સ્વાતંત્ર્ય કે દિ ન સાંપડે,

સ્વાતંત્ર્ય વિષય શ્રેયસતાળી આશા ઉરે ધરશે નહિ. સિંહનાં
 ધર મૌન ના, માડી ! હવે વાણી ઉઠી નવલુવનની
 જ્યોતિર્જ્વલાંત અખંડ બસ પ્રગટાવજે ભારત મહીં;
 પ્રગટાવજે ભારતમહીં પ્રગટાવજે ઘટઘટ મહીં. સિંહનાં.

વીર જગો જગોરે.

હિન્દ રડત દુઃખથી હાય,
 હૃદય તમ શું નવ ચિરાય;
 માત રૂઢન ક્યમ ખમાય,

સુજન જગો જગોરે.

કાન્ત વહન ઠરમું હાય,
 અબલ બનેલ ધ્રુજત પાય;
 કમર કઠિન નવ રખાય,

શે સજેલ વાગોરે.

છન્નભિન્ન શી જણાય,
 અનુપમ માત હિન્દ હાય;
 રાત દિન ક્ષીણ થાય,

તદપિ શું ન કાઝેરે.

રિખત માત ક્યમ ઉઘાય,
 ભવ્ય મનન કરી સદાય,
 અધમ દેવ પટકી પાય;

હિન્દ ઐક્ય સાધોરે.

રમ્ય દિવ્ય લો ઉપાય,
યત્નમાં છો જીવ જાય;
હામ તો પ્રભુજી સ્હાય,

વીર જાગો જાગો ર.

ભારત સૈનિકનું ગીત.

સુતાતા બાણ શય્યામાં પિતામહ ધર્મને કાળે,
સહીશું ને વહીશું સહુ અમે અમ દેશને કાળે;
જીવશું ઝેરના ખ્યાલા ગણી સાકર સમા મીઠા,
ખમીશું ઝુઝશું જીતશું પડીને મૃત્યુના મુખમાં.
અમોને દેશની સેવા એ એકજ એક મુખ છે હા,
ખરેખર દેશની સેવા છે દુર્લભ દેવને પણ હા;
ઉઠો જાગો બોલાવો મા નગારા યુદ્ધના લાગે,
ગાળે છે તોપ દુશ્મનની કસોટી વીર છે આળે.
ભૂક્તા તોપના ગોળાની પહેરીશું અમે માળા,
અમે શસ્ત્રોના સાગરને અને અગ્નિ તણી જ્વાળા;
ઝીલશું ને જીવશું હા અમારા દેહના કબજે,
અડગ અમ હાથ ને હૈમાં અમારા દેશની ફરજે.
અમર અમ દેહને આત્મા અમર અમ ધર્મને કીર્તિ,
અમર અમ માત ભારતને અમર અમ દેખની પ્રીતિ.

મેરા વતન.

મેરા બતન વહી હૈ મેરા બતન વહી હૈ,
 વહતી જહાંપે ગંગા યમુના કી સ્વચ્છ ધારા. મેરા.
 ઋષિયોને જિસકે તટપર ઇશ્વરદા થા વિચારા.
 પૈદા હુએ જહાંપર શંકર સે પ્રદ્યારી, મેરા.
 વિદ્યાકે બલકે જિસકે માને હૈ સૃષ્ટિ સારી.
 સિયારામકી હો ભક્તિ તુલસીકા દૈવી ગાના, મેરા.
 હુએ મૂર ભી યહીં પર જન કૃષ્ણ યશ બખાના.
 ભારતકી ગોદ ખેલે બડે શૂરવીર ભાઇ, મેરા.
 રણભૂમિમેં જિન્હોને થી વીરતા દિખાઇ.
 હૈ સત્ય યહ સંદેશા કુછ દુઃખ નહિ રહેંગે; મેરા.
 સખ ભારતીય મિલકર પ્રસન્ન હો કહેંગે.
 ભારત વતન હમારા ભારત વતન હમારા;
 મેરા વતન વહી હૈ મેરા વતન વહી હૈ. મેરા.

માજનું સ્તોત્ર.

સ્વર્ગોગા સેંથા મા તહારો માનસસર શિરમણિ રૂપાળો,
 ભાલંત્રિવલ્લિ વિમલ હિમ-હારો જય જય મા મહારી;
 ઝુલે જાહનવી સિંધુ કાને રેવા મહાનદી કટિસ્થાને,
 કાવેરી તોડા ઠેકાણે જય જય મા મહારી,
 રામેશ્વર એડીએ ચળકે પુરી દારિકા કાશી જળશે,

મા ત્હારી વાળીની ઠળકે જય જય મા મ્હારી.
સમશૂલ પંબળ એક કર પરશૂ અરવલ્લી ખીજેકર
તેગ લટકતી સહ્યાદ્રિ કટિપર જય જય મા મ્હારી.
રામ સૌમ્ય તુજ દ્રગપલકારો ખુદ ઉદ્ધિ ઉરનો ધબકારો,
ગુરુ ગોવિંદ પ્રકોપ પુંકાડો, જય જય મા મ્હારી.
ભક્તિ ગાનધુનિ માને બહાલી એ સ્વરબ્રહ્મ વિષે લે તાળી
અગણિત માની સંતપ્રજ્ઞાળી જય જય મા મ્હારી.
દિવ્યચક્ષુ જ્યારે મા ખોલે જ્ઞાનસમાધિપ્રકાશજ ઢાળે,
બ્યાજ પતંજલિ શંકર ખોલે જય જય મા મ્હારી.
શું શું મા તુજ સ્તવું વખાણી યુગ યુગ રાજરતનની ખાણી
અશોક અકબર વિજયા રાણી જય જય મા મ્હારી.

નિર્દોષીને કેદખાનું.

હીવાલ પત્થરની ભલે નહી કેદખાનું થઈ શકે !
સળીયા ભલે લોહા તણા પિંજર કદી નહિ લાગશે !
જો મન હશે નિર્દોષ માફ શાંતિમાં રહેશે સદા !
એ પાંજરે એ કેદખાનું તિથે જેવું લાગશે !
જો પ્રેમ અંતરમાં હશે સ્વાતંત્ર્યમાં હીલ ઝુકશે,
તો અંતરીક્ષે દેવ જેવું હૃદય છુદુ થઈ જશે.

છૂટું ધોરણ.

અમર અમ પ્રેમમય આત્મા, અમર અમ ધર્મ ને કીર્તિ,
અમર અમ માત ભારતને અમર અમ દેશની પ્રીતિ.

ઓ માત અમે સહુ તહારા, તુજ કીર્તિ અમારું સર્વ;

રજની ભારત જ્યમ તારા રાખે રજનીનો ગર્વ.

દે હાક ને ખુણે ખુણેથી ધસશું સૌ હારોહાર;

ઓ ભારતમાત ! પુકાર !

હિંદનું ભવિષ્ય.

માણ હવે ઉજળી થાશે રાત, અધારી આથમી રે લોલ,
બહાણુલાં વાશે થાશે પ્રભાત દુઃખડા જાશે અમી રે લોલ;
માણ તારા ધાયલ પુત સપુત સુતેલાં જાગશે રે લોલ,
માણ થાશે ઝાઝો ઝંઝાપાત જાતસુખ ત્યાગશે રે લોલ.
જાગશે જ્ઞાન દયાના વીરધીર જાગશે રે લોલ,
જાગશે સાવજ ચિત્તા વાઘ કેશરો માડશે રે લોલ;
વરસશે સ્વાતિના વરસાદ આકાશથી આવશે રે લોલ,
માણ બે છીપે મોંઘે મૂલ મોતીડાં પાકશે રે લોલ.
જાગશે રામ વિનામાં રામ ગર્વગંજન થયે રે લોલ,
જાગશે જાગશે જાહવચંદ્ર અધમ ઉદ્ધરશે રે લોલ;
જાગશે કણ્ઠીમુન થઈ એક ધનુર્વેદ ધારશે રે લોલ,
જાગશે લીમ અને ભડભીખ લીધાં પણ પાળશે રે લોલ.

ભગશે મેવાડી ભડવીર પ્રતાપનાં પણ ધણાં રે લોલ,
 માણ એને યુગયુગના અપવાસ કરશે પારણા રે લોલ;
 ભગશે શિવાળનાં સેન ધરતી ધ્રુબવશે રે લોલ,
 જીતશે કુડકપટનાં ખેલકુડ ત્યાં ધૂળ થશે રે લોલ.
 માણ તારી કુખનાં કીર્તિગાન ગૌરવ ગાજશે રે લોલ,
 માણ તારાં દુધમલ પીશે દૂધ દૂધ હીપાવશે રે લોલ;
 મંદ મૃદુ હિમાળાના વાયુ ઉત્તરના વાયા જશે રે લોલ,
 માણ જશે રોગદોગ શોકના થોક શીતળતા શાંતિ થશે રે લોલ;
 ઝરશે અમી ઝરણાં વરસાદ ભૂમિ ભિંબવશે રે લોલ,
 ક્યારડે કદપતડનો પાક કણના કળશી થશે રે લોલ.
 માણ એવા મોં માંઝ્યા વરસાદ કુંદનના વરસશે રે લોલ,
 આવતી સાગરિયાની છોળ રતનચોક કરેલી જશે રે લોલ;
 માણ તારો ભાગ્ય-સવિતા ભર્ગ સિચતો ચડતો જશે રે લોલ,
 પ્રભુના શરદ પુનમના ચંદ્રસમે મધ્ય સ્થંભી જશે રે લોલ.
 માણ તારે ભારત બનશે સ્વર્ગ નંદનવન ઝાંખાં થશે રે લોલ,
 માણ તારો જય જય જયકાર જગત ત્રણ ગાજશે રે લોલ.

સાતમું ધોરણ.

અમે લીધી ફક્કીરી આ અમારા દેશને કાળે;
 જગાવી ઇશકની ધુણી અમારી હિંદને કાળે.
 તમોને છે પડી ટેવો મજેદારી ઉડાવાની;

અમારી એ ખુરી આદત માતૃસેવા ઉઠાવાની.
 અમે મસ્તાનના મસ્તાનની એ એર મસ્તી છે;
 અમારી આ અમારી હિંદને કાળે જ હસ્તી છે.

॥ यतो धर्मः ततो जयः ॥

ગુજરાતનો તપસ્વી.

એ તપસ્વી છે સાશ્વત્તિના ઉંચા કિનારાનો;
 રિદ્ધિવંતા રાજનગરની હવેલીઓનો એ યોગીંદ્ર છે અવધૂત.
 એ તો સંસારી સાધુ છે, ગૃહસ્થ થઈ સન્યાસ પાળે છે;
 નિરંતર દુઃખને ન્હોતરતો, એશિઆના એક મહાયોગીન્દ્ર ઇશનો.
 એ અનુજ છે નાનકડો, પરપીડા પ્રોછી પ્રજળનાર;
 મહાવૈષ્ણવોનો એ વંશજ છે, શ્રીનગરમાં જાણે નરસિંહ મહેતા.
 હૈયામાં એના હોળી સળગે છે, જવલંત અંગારા જેવી
 છે એની આંખડીઓ;
 વહને વિરાજેલી છે વિષાદ છાયા; દેશની હાઝથી હાઝે છે.
 છણુછણુતી એની દેહલતા, વિરોધિઓ પ્રતિઓ પ્રેમીલો;
 शठं प्रत्यपि सत्यम् अधनार.
 અન્યાય સામે એ ઉગ્રામમાનો અનુયાયી,
 દેહથી દેહી જ્યવંતો છે નો આચર નાર;
 દુઃખતી તપતી આ દુનિયાનો હરવેશ છે તે.

વંદે માતરમ.

સુજલાં સુફલાં મલયજ શીતલાન્ ।
 શસ્ય શ્યામલાં માતરમ્ ॥ વંદે માતરમ્ ॥
 શુભ્ર જ્યોત્સ્ના પુલકિત યામિનીમ્ ।
 કુલ્લકુસુમિત દ્રુમદલશોભિનીમ્ ।
 સુહાસિનીમ્ સુમધુરભાષિણીમ્ ।
 સુખદામ્ વરદામ્ માતરમ્ ॥ વંદે માતરમ્ ॥

“ વંદે સુમાતરમ્ ”

વન્દે વન્દે સુમાતરં અમારી રે,
 કામધેનું તું માતરં અમારી રે.
 વેદ રૂપ ટીલી કંકુની તુલ ભાલ ટગમગે,
 રૂપ વેદ રૂપ કંડ હીરાહાર ઝગમગે.
 ઉપાંગ અંગ કંકણો ખે હાથ ખણખણે,
 ષટશારવ સુંદર ઝાંઝરો ખે ચાર્ણ્ય ઝણઝણે;
 ફળદ્રુપી રસાળ લીલી સાડી રે વન્દે-વન્દે,
 ઉપનિષદ પુષ્પ વેણી શિરેમાત શોભતી.
 મહાભાષ્ય અષ્ટાધ્યાય વાળી કર્ણ્ય ઓપતી,
 નથ નાકમાં નિરૂક્ત અંજન નિઘંદુવતી;
 સદા સરસ્વતી તણુ મુખ પાન ચાવતી,
 ગીતા ગાવા વિણાસ્મૃતિ તારી રે. વન્દે-વન્દે.

‘ ઉજવલ ભવિષ્ય. ’

એક દીન એવો આવશે,

જ્યારે અમીઝરણો ઝરતાં પૃથ્વીનેય પલાળશે;

એક દીન એવો આવશે.

કાળકાળમાં પણ વીર એવા આર્યભૂમિમાં પાકશે,

નિઝવીર્યથી ભૂમિ ભક્તિથી આ સૃષ્ટિને ધ્રુજાવશે. એક.

રામ અર્જુન લીળમ જેવા કર્ણુ સંગ પ્રતાપને,

હુમિરાજ યોગીરાજ ગુર્જરરાયનેજ ભુલાવશે. એક.

શિબિરાજ ભગિરથરાજ સમ પરમાર્થ જીવન ગાળશે;

મેવાડના ભઠ લીળમ ચંદારાજને વિસરાવશે. એક.

પરબ્રહ્મનિષ્ઠ વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર રૂષિના પાઠને;

પ્રેમે નમી નિસ્વાર્થનેતા અર્ચવર્ત ઉધારશે. એક.

આત્મજળ પામી બધા આ પુત્ર ભારત વર્ષના,

નિર્ભયતણી મૂર્તિ બની સો સ્વાર્થને તુછકારશે. એક.

આ દેહ કાચો કુંભ આત્મા નિત્ય દીવ્ય પ્રકાશશે,

દૃઢ સત્યપર એ શત્રુના સંઘ્રામમાં સૌ ચાલશે. એક.

આ દુઃખને જીખના પડે પોકાર ચારે દેશથી,

ત્યાંથીય મંગળગીતનાં ધ્વનિમંદ મધુરાં ચાલશે. એક.

મરૂદેશના જેવી ઉજડ ભૂમિ સર્વ ભારત વર્ષની,

ફળપુલથી લચી સુંદરી સમ એકલી અહાં મહાલશે. એક.

અહિંથી મહાવીર મહારથી ટંકાર કરતા શસ્ત્રના,

પરદેશમાં જઈ રાજ્યના શુભ ધર્મને શિખડાવશે. એક.
પૂર્વે થયા નહોતા વળી સ્વપ્ને ન તર્કયા વીર તે,
આ પૃથ્વીને કરી સ્વર્ગ સર્વે દેવનેય ઉતારશે. એક.

ધર્મકી મહિમા.

છોડો ન તુમ ધરમકો ચાહે જાન તન સે નિકલે,
હો સત્ય ખાત લેકીન, મીઠે વચન સે નિકલે
અમિકા ધર્મ જળ તક, રહતા હૈ ઉસમે કાયમ,
હાથીકી કયા હૈ શક્તિ જો પાસસે બી નિકલે.
ફિર અપના ધર્મ તજકર, જળ રાખ વહ હો જાવે;
ચિંટી નિધડક હો કર, ઉપરસે ઉસકે નિકલે.
હ ધર્મકી યહ મહિમા, યદિ ઉસકો ધારલો તુમ;
હોરે બખરકી માનિંદ, શક્તિ વહનસે નિકલે.
ડર ચલેગા વહ નર, રૂપા ગૂતા હો મેં જો;
થે ઇશકે જો ખ્યારે, વે સૂર્ય બનકે નિકલે.
યહ ખાત સત્ય જાનો, મેરે કહેકો માનો;
જા કુછ હૃદયસે નિકલે, સચ્ચી લગન સે નિકલે.
ધનસે ધરમકો કરલો, નહિ તો યહ હોગા આખિર;
સિકંદર કે હાથ દોનોં, ખાલિ કશનસે નિકલે.

હિંદોસ્તાં હમારા.

સારે જહાંમે અચ્છા, હિંદોસ્તાં હમારા;
 હમ બુલબુલે હૈ ઇસ્કી, વહ ગુલીસ્તાં હમારા.
 ગુરબતમેં હો અગર હમ, રહતા હૈ દિલવતનમેં;
 સમજો વહી હૈ હમણી, દિલ હો જહાં હમારા.
 પર્વતજ સખસે ઉંચા, હમસાયા આસમાકમ;
 વહ સંતરી હમારા, વહ પાસબાં હમારા.
 ગોદીમેં ખેલતી હૈ, અસકે હજારો નદીયાં;
 ગુલશન હૈ અનકેં હમસેં રશકે અના હમારા.
 અય આવે રોદે ગંગા, વહ દિન ચૈ થાદ તુઝકો;
 ઉતરા તેરે કિનારે, જખ કારવા હમારા.
 મજહબ નહિ શીખાતા, આપસ મેં ખૈર રખના;
 હિંદી હૈ હમ વતન હૈ, હિંદોસ્તાં હમારા.
 યુનાનો મિસ્લ હોગા, સખ મીટ ગયે જહાંસે,
 અખ તક મગર હૈ, બાકી નામો નિશાં હમારા.
 કુછ ખાત હુકી હસ્તી, મિટતી નહિ હમારી;
 સદિયોં રહા હૈ દુશ્મન, દોરે જમાં હમારા.
 ઇકબાલ કોઈ મહરમ, અપનાં નહિ જહાંમે;
 માલૂમ ક્યા કિસીકો, દહોં નિહાં હમારા.

स्वराज्य ओ गलागे जन्म सिद्ध ह्य
अने ते हुं सेवानो.

કર્મ-યુગ !

આ ગયા હે કર્મયુગ કુછ કર્મ કરનાં શીખ લો,
 દેશપર અરુ જાતિ પર હંસ હંસ કે મરના શીખલો.
 મારને કા નામ મતલો, પહેલે મરના શીખલો;
 મીસ્લે આયલેડ હખકર, ફિર ઉમરના શીખલો.
 પાર યદિ હોના તુમે, પરતંત્રતા દુઃખ સિંધુ સે;
 તેરકરતો રક્ત સાગરસે, ઉતરનાં શીખલો.
 ફિર જલા દોગે સકલ સંસાર કેા ક્ષણુ માત્રમેં;
 દેશ દુઃખકી આગમેં પર, પહેલે જલના શીખલો.
 જેલયાત્રા કે લીયે દિન રાત ઉત્સાહિત રહો;
 કૃષ્ણ-જન્મસ્થાનમેં, નિર્ભય વિચરના શીખલો.
 દેખના હૈ દશ્ય ભારત, વર્ષમેં યદિ સ્વર્ગકા;
 દેશકા તો પ્રાનપનસે, દુઃખ હરના શીખલો.

“ આત્મિક ખલ.”

પિતા અધિકાર હે તુમકો, હમેગિરીસે ગિરાનેકા;
 જલાશય મેં ડુખાને આર, પાવકમેં જલાનેકા.
 તુમેં અધિકાર હે રાજન, કરાદો દેશનિષ્કાસન,
 તથા બંદી ખના ડાલો, હમેં ઉસ જેલખાનેકા.
 હમેં બી સેલહો આના, દીયા ચહ સત્વ ઈશ્વરને;
 પ્રતિજ્ઞા પાલનેમેં શાંતિસે, સખ દુઃખ ઉઠાવેગા.

તુમે અધિકાર હૈ હમને, દુઃખદ શલિ દિલા કાજે;
 હમેં અધિકાર હૈ તિસપર, ન પીછે પગ હટાનેકા.
 હમેં અસુરેંદ્ર ઇસ બચસે, ન તુમ બચલીત કર સકતે;
 હૈ આત્મિક ખલ ભરા હમમે, સફલતા મુખ્ય પાનેકા.
 તુમારી હૈ દમનશૈલી, ઝરુર એક દિન દમન હોગી;
 સમય લી હ ઉપસ્થિત અખ દમનકારીકે આનેકા.
 તુમારી ઇન દુરાસાઓકે સન્મુખ શિર ઝુકાનેકા;
 સહાયક હૈ સ્વયં ભગવાન જો રક્ષક હૈ જમાનેકા.

ભારતીય રાષ્ટ્ર સંગીત.

અતીત ગૌરવવાહિની મમ વાણી,^૧ ગાતું આજ હિન્દુસ્તાન !
 મહાસલા ઉન્માદિની મમ વાણી, ગાતું આજ હિન્દુસ્તાન !
 કર વિક્રમ વિભવ યશઃ સારલ પુરિત એહ નામ કેરૂ ગાન !
 (સહુ મળીને) બંગ બિહાર, અયોધ્યા, ઉત્કલ,

મદ્ર, મહા, ગુજરાત્ર, નેપાલ, પંજાબ રાજપુતાન !
 હિંદુ, પારસી, જૈન, ઇસાઈ, સિખખ મુસલમાન !
 ગાઓ સકલ કંઠે સકલ ભાવે “ નમો હિંદુસ્તાન ” !

હર હર હર જય હિંદુસ્તાન !

(પારસી) હાવ હોરમઝદ હિંદુસ્તાન !

(મુસલમાન ઇલાહી અકબર હિંદુસ્તાન ! નમો હિંદુસ્તાન !

લેઈ રિપુનાશિનિ મમ વાણી ! ગાતું આજ ઐક્ય ગાન !
મહાબલ વિદ્યાયિનિ મમ વાણી ! ગાતું આજ ઐક્ય ગાન !
મેળવ દુઃખે સૌખ્યે સંખ્યે લક્ષ્મે કામ મનઃ પ્રાણ !

(સહુ મળીને) બંગ, બિહાર, અયોધ્યા, ઉત્કલ,
મદ્ર, મહા, ગુર્જરાષ્ટ્ર, નેપાલ, પંજાબ રાજપુતાન !
હિંદુ, પારસી, જૈન, ઇસાઈ, સિખખ મુસલમાન !
ગાઓ સકલ કંઠે, સકલ બાવે, “ નમો હિન્દુસ્તાન !

હર હર હર જય હિન્દુસ્તાન !

(પારસી) દાવ હોરમઝદ હિન્દુસ્તાન !

(મુસલમાન) ઇલાહિ અકબર હિન્દુસ્તાન ! નમો હિન્દુસ્તાન

૩

સકલ જન ઉત્સાહિનિ મમ વાણી ! ગાતું આજ નૂતન તાન !
મહાજાતિ સંગઠની મમ વાણી ! ગાતું આજ નૂતન તાન !
ઉઠાવ્ય કમનિશાન ! ધર્મે વિપાણુ બજાવ ચેતાવી પ્રાણ !

(સહુ મળીને) બંગ, બિહાર, અયોધ્યા, ઉત્કલ,

મદ્ર મહા-સૌરાષ્ટ્ર, નેપાલ,

પંજાબ રાજપુતાન !

હિંદુ, પારસી, જૈન, ઇસાઈ,

સિખખ મુસલમાન !

ગાઓ સકલ કંઠે, સકલ બાવે,

“ નમો હિન્દુસ્તાન ” !

હર હર હર જય હિંદુસ્તાન !

(પારસી) હાવ હોરમઝદ હિંદુસ્તાન !

(મુસલમાન) ઇલાહિ અકબર હિંદુસ્તાન !

નમો હિંદુસ્તાન ?

સ્વતંત્રતા.

સ્વતંત્રતા તે અતંત્રતા નહિ, આત્મ નિયંત્રિત એજ સ્વતંત્ર
ન્યાયમંત્રથી સ્વસ્થ વિકસતી જીવનસંસ્થા તેજ સ્વતંત્ર.
ધર્મબંધુના સ્નેહભાવથી ચક્રો સંગે ધ્રુમે સ્વતંત્ર;
રાજપ્રજામાં એક કાર્યતા વિકસાવો, પ્રભુ, સાદા સ્વતંત્ર !

રામ રેંટીઓ

હુંતો હરતીફરતી ફેરે રામ રેંટીઓ

મારાહરિહૈયામાંહેરે રામ રેંટીઓ

આરાતો ખેચારછેને પાંખડીઓ હસવીશ

હશેઈદ્રિયની હામણીબાંધી માળમાં જુગદીશ-હુંતો

હયારૂપી હામણીએ મેંતો તાણી બાંધી ટોચ

જીવ ઠરાવ્યો લાટમાંને હીડનાં ફાકે લોટ-હુંતો

તોરણીયા નેત્રાક એતો ત્રિવેણીનો તાંતો

માળખડામાં માળ ફરે છે કળજાણીને કાંત્યો-હુંતો

રેંટીઓ ઘરઘર ધ્રુમે મેંતોમુકી છાંડ્યો

પાશેરામાં પહેલી પુણી હમણાં મેંતો માંડ્યો-હુંતો
 રેંટીઆમાં રંગ ઘણેને લેદુ હોય તે જાણે
 પાપતો પ્રલય થશેને પ્રેમેમહારસ માણે-હુંતો
 રાંમે આપ્યો રેંટીઓ તે ભાગશે કોઈ વારે
 રાજેના સ્વામી અંતરજામી નવો આપશે ત્યારે-હુંતો

વીરની વિદાય.

મહારા કેશરબીના કંથડો સીધાવેજી રણવાટ
 આભધુળે ધરણી ધમધમેરાજ ઘેરા ઘેર શંખનાદ
 હુંહુંબી બોલે મહારાજહો સામંતના જય વાદ-મહારા
 આંગણુ રણધ્વજ રોપીઓહો કુંજરડોલે દાર
 બંધુજનોની બીરહાવલી હાં ગાજે ગદ મોઝાર-મહારા
 પુર પડે દેશ ડુલતા હો ઠગમગતી મહોલાત
 કીર્તી કેરી કારમી રાજા એક અખંડીત ભાત-મહારા
 નાથ મહડો રણઘોડલેરે હું ઘેર રહી ગૂંથીશ
 બખ્તરવજ નીસાંકળીહો ભર રણમાં પાઠવીશ-મહારા
 સંગ લેશેતો સાજ સમુહો માથે ધરૂં રણ મહોડ
 ખડ્ગને માંડવ ખેલવાં મહારે રણલીલાના કોઠ-મહારા
 આવતાં ઝાલીશ બાણુ નેહો ઢાલેવાળીશ ઘાવ
 ઢાલ કુટે મારા ઉરમાં રાજ ઝાલીશ દુશ્મનહાવ-મહારા
 એક વાટ રણવાસનીરે બીજી સિંહાસનવાટ

૫૪ સ્વરાજ્યમંદિરમાં પેસવાની સરતો-સ્વદેશીજ છે,

ત્રીજી વાર શોણિતની સરિતેહો શૂરના સ્નાનનો ઘાટ-મ્હારા
જ્યકલગીએ વળજે પ્રીતમ ભીંજશું ફાગે ચીર
નહિતો વીરને આશ્રમ મળશું હો સુરગંગાને તીર-મ્હારા
રાજ મૂગટ રણ રાજવીહો રણ ઘેલા રણ ધીર
અધીરો ઘોડીલો થનગને નાથ વાઘો રણે મહાવીર-મ્હારા

ભારતી સ્ત્રી-ગીત.

ગરબે રમવા સાહેલી સાંચરોરે લોલ
ભારતી મંદિર ચારૂ ચોક પ્રીતિથી ફરોરે લોલ
આવો ખડેની ગીત રંગ રેલીએરે લોલ
શરદ પુનમ રજની ખીલી અનિલ સુરભ મલકાય
ચંદ્રા મુખ નંદન શીળી સ્મિતિ લહરી લલકાય
રમે રમા શારદા સોહામણીરે લોલ
કુંકુમે જ્યાં શારદા પૂરેલ છે શોભા ઘણીરે લોલ
આવો ખડેની આજ રાસ ખેલીએરે લોલ
મીઠાં ઝરણ ઝરીરહ્યાં મધૂર મધૂર સુર ગાન
કોકિલ ખુલખુલ રસભર્યાં દ્રવે અનુપમ તાન
દેશવાડી નવ પલ્લવે ભરીરે લોલ
આવો ખડેની જનની ગાન ગાઇએરે લોલ-ગરબે
ભાગીરથી ગોદાવરી બ્રહ્મપુત્ર શુભતીર
રમે સિંધુ કાવેરી જ્યાં રમ્ય નર્મદા તીર

ગુજરી બંગ સુંઠરી મળીરે લોલ
કાશ્મીરી દ્રાવીડી મહારાષ્ટ્રી રજપુતાણીઓરે લોલ
આવો ખડેની, ઐક્યતાન ગાઇએરે લોલ—ગરબે
હિમાલય શિરસમ ઉંચી નિર્મલ એમ ન આશ
ભ્રમ અતિરીતિ તહપિ રહો એક ઉર અમવાસ
લાવો લાવો હૃદય પાત્રમાં ધરીરે લોલ
મંગલ પ્રીતે અધ્યં ભક્તિ આત્મ સુવાસે ભરીરે લોલ
આવો ખડેની માતૃ ભૂમિ પૂજીએરે લોલ—ગરબે

વિનય મંદીર

જેમ હખાણો દુઃખો આવે, ત્યમ અંતર બળ દઢ જામે;
શું હઠશે ? શું હઠશે ? ભારત તનુજે શું હઠશે !
રાંક જણાતા ભડભીમ બનશે, હૃદયદેવ એ સાક્ષી પુરે;
પથરને પણ ચીરી નાખશે, ભારત તનુજે નહિ હઠશે.

अथैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा ।

• न्याय्यात् पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥

ઘેરાયા ચોપાસ બંધાયા, શત્રુ થકી વિંટાયા !
બાહ્ય ને અંતરથી રંધાયા, ભલે બધેલપટાયા !
ત્યારે તો બમણા ખીલો ! સમરમાં ઝાઝા ઝુઓ !
ત્યારે તો તેમાં મીલો ! ત્યારે તો બમણા ખીલો !

અક્રોધેન જયેત્ ક્રોધમ્ અસાધું સાધુના જયેત્ ।
જયેત્ કદર્યં દાનેન જયેત્ સત્યેન ચાનૃતમ્

૧ એ કોણ.

એ કોણ છે જે જાગ્યો ? જેણે સહુને જગાડ્યાં
એ કોણ છે જે છુટો ? જેણે સહુને છોડાવ્યાં
જે તરી શકે ને તારે
જે જીવી શકે ને જીવાડે
એ કોણ છે જે એવો ? જેણે સહુને જીવાડ્યાં
જે હસી શકે ને હસાવે.
જે નમી શકે ને નમાવે.
એ કોણ છે જે એવો ? જેણે સહુને નમાવ્યાં ?
જે સાધી શકે ને સધાવે
જે જીતી શકે ને જીતાડે
એ કોણ છે જે એવો ? જેણે સહુને જીતાડ્યાં
એ કોણ છે જે જાગ્યો ? જેણે સહુને જગાડ્યાં

૨ એ અવતારી

એ અવતારી ગાંધીજી સાચે સહુને જગાડે
એ નિર્ભય મૃતીંગાંધી—સાચે સહુને છોડાવે.
એ તરી શકે ભવ સાગર
એ જીતી શોભાવે જીવતર

એ સાધુ જીવન ગાંધી—સાચે સહુને છોડાવે.
 એ હસે પ્રભૂતા પુરે,
 એ નમે નમતાઈ નૂરે,
 એ ધર્મ ધુરંધર ગાંધી—સાચે સહુને નમાવે.
 એ સાધે સાચા સાધનને,
 એ જીતે તન મન ધનને,
 એ શીલવંતા શ્રી ગાંધી—સાચે સહુને જીતાડે
 એ અવતારી ગાંધીજી સાચે સહુને જીતાડે

૩ અસહકારની હાકલ.

સહુચલોચલો, ભારત સંતાનો ! દેવ દુદ્ધી ગાજે !
 દેશયજ્ઞ બત્રીકાજ ધસો પળછે અણુમૂત્રી આજે.

નવયુગ આજ મંડાયો, અમહિંદ આજ સંધાયો,
 ધ્વજ વિજયતણે ફરકાવો ! હર્ષાશ્રુ ગંગ વહાવો !
 એપૂણ્ય ગંગ પુનિત ઉદકમાં જશે તણાયાં પાપો;
 દૃઢ નિશ્ચયથી સ્વર પ્રચંડથી પોકારો હિંદ અમારો !
 વિનતિ કરી કરીને થાક્યા, વ્યાખ્યાને મંઠપ ગાળ્યા;
 મહાસભા ભરીને કંટાળ્યા, બહુ પંચોથી પરવાયા
 ઢંઢેરા લાંબા સુણ્યા, કંઈશબ્દ છટાએ મોઢ્યા;
 ગળ્યાંપણનાકઠીવરસ્યા, બહુવરસે પારજ સૂ પામ્યા.
 હવે હિંદ સ્વાવલંબન પર છે મુસ્તાકહિમાલય જેવું

દૃઢ પ્રતિજ્ઞ થઈ કર્તાવ્યરણ્યાંગણ આપખળે ઝુઝનાઈ.
 પૂર્વેનાં પાપો ધોશું, કુરખાની કરી સોહીશું
 સહુ હિંદિમળી જીતીશું સહુ હિંદિ સાથ મરીશું
 હવે ભેદ નીતિના ભોગ થઈશું નહિ નહિ કેા કાળે
 મરશું ખંધુના હાથે પણ ના ત્રાહીત દોર જમાવે
 અહ પૂનિત સંગમ આજે ત્રિવેણી પુણ્ય પ્રભાતે
 સહુ વંદેમાતરમ્ બોલો અલ્લાહુઅકબર બોલો
 સત્ શ્રી અકાલ બોલો જય ત્રિભુવન માંહિ ગજવો
 છે જનમાલ કુરખાન અમારાં હિંદ માતને ચરણે
 ખસ કહેવું નથી કરવાનું હાવે ખંધન મુક્ત થવાને
 નવયુવાન ખંધુ ચાલો નિમંત્રણ માત સ્વોકારે
 શયતાની મોહખત તોડો ખસગુલામી શિક્ષણ છોડો
 બીરૂતાને મોહજ ટાળો દળરાષ્ટ્ર તણુંજ બઢાવો
 રે ભાવિના સરદારો નાના રે મુખ છુપાવે
 હા આર્તનાદથી માત પુકારે દીન ઇમાન વિચારો
 ચઢો રણે સૌધર્મ યુદ્ધમાં હિંદ હવે ઉદ્ધારો
 પંજાબ ખિલાફત દુઃખો ઘર ઘરનાં આર્ત પુકારો
 શે ભૂલીએ કારી જખમો, વીણવા કેવી ત્યાં શસ્ત્રે
 ખંધુની રઝળી લાસો હજી મહાલે અહિં શયતાનો
 રે દુઃશાસન દુષ્કૃત્યો દ્રૌપદીના ખેંચ્યાં વસ્ત્રો
 ધોળે દી અત્યાચારો શું બુલશે પાંડવ વીરો

ઓ લીમ ગર્જ બલવીય થકી નિરાંતે કયમ ખેસાય
 શું દુઃશાસન હોર કરે પાંચાલી છુટા કેશે
 રે સર્પ સમાન ચલાવ્યા બાંધી બાંધી ફટકાવ્યા
 ધગતા અંગાર જલાવ્યા બંદિખાના ઉભરાવ્યા
 તરી પારક છેને કીધા ચોરોએ શાહુ ઠંડબ
 તોયે શું ન્યાયે મોઢ્યાં શું સ્વાહ પુરાના ચાખ્યા
 રે ભાગ ભરો કયમ પાપે શયતાન તણા સહકારે
 જીવતા પણ મુઆ ભુંડા કાંનહિ કરવાં કેસરીઆં
 ઓ બુદ્ધિમાન ધારા શાસ્ત્રી મુસદ્દી પંડિત બગો
 કંઈ સમય વિચારો સાર્થ કરો શક્તિ તમ સંધિ સાધો
 વાણિજ્ય શૂરસંતાનો ઓ સાહસિક શ્રીમાનો
 ધન રાશિયરો ખડકો ભામાશા સ્થળ સ્થળ પ્રગટો
 છો લક્ષ્મી પતિના દાસબનો ગઈ પ્રાપ્ત કરોથી કરશે
 પણ દુર્લભ કેસરી પ્રતાપ જાતાં જુગ જુગ રોતા રહેજો
 ઓ શૂર વીર સંતાનો ભઠવીર ભલા ખેડુતો
 શ્રમ જીવી બંધુ ખેડેનો બાંધી દો સેતુ બંધો
 દુઃખ સાગર ઉતરી ચાલો રે માત સીતા છોડાવો
 રધુ વીર કરે ટંકાર સજીસામગ્રી સર્વે ચાલો
 ના સિદ્ધિ સાધનમાં પણ સત્વે રાવણને રગદોળો
 નિજધર્મ સહુ વિચારો વ્રત ઐક્ય સ્વદેશી સાધો
 રે અધમ દ્રેષ ક્રીટકારો દીલ રાખો પ્રેમ પુવારો
 ખસ વિજય વિજયી છે દૈવી યુદ્ધ સમ્યા છે શાંતિનાં શસ્ત્રો
 છે અભયદાન આત્માર્પણ એ જગસંજીવનના મંત્રો

૪ એજ દિવસ

જગના સહુ દેશે ગાળે, પ્રભુ, તુજ આમંત્રણનોજ અવાજ,
ને તુજ પદ્મીથે આવીને રથે માનવી સ્વજન સ્વરાજ્ય.

એજ દિવસ આવ્યો છે આજ !

પણ ક્યાં છે હજી હિંદ સમાજ ?

શું હજી રહે એ દીન દમાયલ ? હતો અગ્ર તે પડે પછાત ?
સ્વધર્મ ટેક ધરીને એને પ્રગત થવા દો સર્વે સાથ !

પ્રબલ પ્રભુ. તુજ જય સંદેશે જગાવ ! સદૈવ જાગ્રત નાથ !
નિજ દુઃખોને નવ ગણકારે તે જ જતા મૃત્યુવન પાર;
ભય સંભ્રમ સંકોચ પિંજરાં તોડી ઉભા શૂર સત્યાચાર્ય.

એજ દિવસ આવ્યો છે આજ !

પણ ક્યાં છે હજી હિંદ સમાજ ?

આગસ સંકોચે અચેતન બાહુ ધરત ક્ષણિક દિન રાત્ર;
હર્ષ હોત જીવનપ્રાણ ચેતને જગાવ. સદૈવ જાગ્રત નાથ !
નવીન યુગનો ઉગ્યો જળહણી પ્રભાતનો એ પ્રકટ રવીંદ્ર;
યાત્રાળુ આવ્યાં, જોને, પ્રભુ ! તુજ મંદિરમહિ પવિત્ર.

એજ દિવસ આવ્યો છે આજ !

પણ ક્યાં છે હજી હિંદ સમાજ ?

અવગણ મા ધૂલી ધૂસરવંશુને પ્રભુતા પદ્મી બ્રહ્મ અનાથ !
શરમ હરી તુજ મનુમન્દિરે દે સ્થાપી સદૈવ જાગ્રત નાથ !
જગના ધોરી માર્ગે મેદિની; તુજ રથ ચક્રરવે પહોંચ;

ગાળે ગગન પન્થી જનના લલિત ગીતસુ રે !—સાનંદ
 એજ દિવસ આવ્યો છે આજ ?
 પણ કયાં છે હજી હિંદ સમાજ ?
 આશા નિર્જાળ, હૃદય મૌન, જ્યાં બન્ધ ભુગજર્જરિત ગૃહધાર,
 મૂક જ હિન્દ પ્રજાને કરે વાચાલ તું, સદૈવ જાગ્રત નાથ .
 મહા પ્રજાઓ હૃદય સ્નાયુની ગ્રંથિમાં તુંજ બલ ધરનાર !
 અભય જપે કંઈ કંઈ ધ્રુમે એ જીવનને સાર્થક કરનાર !
 એજ દિવસ આવ્યો જે આજ ?
 પણ કયાં છે હજી હિંદ સમાજ ?
 એનાં આત્મ સંશય નિરાશા તોડી દે તું, પ્રભુ હયાળ ?
 નિજ પડછાયાના ભૂત ભયથી બચાવ સદૈવ જાગ્રત નાથ !

૫ સ્વરાજ્ય—નાદ,

જય જય હિંદ અમારો દેશ સ્વીકારો એજ જીવન આ દેશ !
 પ્રાણ મંત્ર એ, વેદ સૂત્ર એ : દેવ તણો સંદેશ,
 એખી ઘોષથી ગગન ગભવો જય સ્વદેશ—જય જય
 નમન અમ ભારત ચરણે આજ અમારૂં પુણ્યવંતુ એ સ્વરાજ્ય !
 હૃદયતંતુ ગુંથી આત્મ વીણાનાં ગાન સુણાવો આજ !
 લલિત કંઠથી મુખ મંત્ર એ લ્યો સ્વરાજ્ય સ્વરાજ્ય—જય જય

૬ રાષ્ટ્રીયપ્રભુ પ્રાર્થના.

જન ગણ મન અધિ નાયક જય હે ભારત ભાગ્ય વિધાતા.
જય હે જય હે જય હે જય જય જય હે,

પંજાબ સિંધુ ગુજરાત મરાઠા;
દ્રાવિડ ઉત્કલ બંગ,
વિંધ્ય હિમાચલ યમુના ગંગા,
ઉચ્છલ જલધિ તરંગ.

તવ શુભ નામે ભાગે, તવ શુભ આશિષ માગે,
ગાહે તવ જય ગાથા.

જન ગણ મંગલ દાયક
જય હે ભારત ભાગ્ય વિધાતા-જય હે,

અહરહ તવ આબ્હાન પ્રચારિ,
શુનિ તવ ઉદાર વાણી
હિંદુ બૌદ્ધ શિખ જૈન પારસીક
મુસલમાન ક્રિસ્તાની,

પૂરવ પશ્ચિમ આસે, તવ સિંહાસન પાસે,
પ્રેમ હાર હય ગાથા.

જન ગણ ઐક્ય વિધાયક જય હે,
ભારત ભાગ્ય વિધાતા-જય હે.

પતન અબ્યુદય બંધુર પંથા
યુગ યુગ ધાવિત પામી,

તુમિ ચિર સારથી તવ રથ ચક્રે.

મુખરિત પથ દિન રાત્રી,

ઠાડણુ વિપ્લવ માઝે, તવ શંખ ધ્વનિ વાજે,
સંકટ દુઃખ માતા.

જન ગણપથ પરિચાયક જય હે

ભારત ભાગ્ય વિધાતા-જય હે.

ઘોર તિમિર ઘન નિખિડ નિશીથે

પીડિત મૂર્ચ્છિત દેશે,

જાગૃત છિલ તવ અવિચળ મંગલ

નત નયને અનિમેષે,

દુઃસ્વપ્ને આ તકે રક્ષા કરીલે અંકે,

સ્નેહમયી તુમિ માતા.

જન ગણ દુઃખ નાયક જય હે,

ભારત ભાગ્ય વિધાતા-જય હે

રાત્રિ પ્રભાતિલ ઉદિત રવિચ્છવિ

શુનિ તવ ઉદાર વાણી,

ગાઠે વિહંગમ પુણ્ય સુમીરણ

નવ જીવન રસ ઢાળે,

તવ કંઠશાસ્ત્ર રાગે નિદ્રિત ભારત જાગે,

તવ ચરણે નત નાથા.

જય જય જય હે રાજ રાજેશ્વર

ભારત ભાગ્ય વિધાતા-જય હે.

૭ સ્વતંત્રતાનું સ્વર્ગ.

અહા ! જ્યાં અભય ભર્યાં મન ખીલે,
 અને જ્યાં ઉર્ધ્વ જ્યોત શિર ઝીલે,
 અહા ! જ્યાં જન કુટુંબ વિહરે,
 અને જ્યાં સત્ય મોતી મુખ સરે;
 પિતા એ સ્વતંત્રતાને સ્વર્ગ
 પ્રભુ ! હો મુજ સ્વદેશ ઉત્કર્ષ !
 અહા ! જ્યાં પુણ્યોદય સહુ પુરે,
 અને જ્યાં વિવેકસર નિર્ઝરે,
 અહા ! જ્યાં મન તુમય વિચરે,
 વિચારે વિશાળ વર્તન ધરે,
 પિતા એ સ્વતંત્રતાને સ્વર્ગ
 પ્રભુ ! હો મુજ સ્વદેશ ઉત્કર્ષ !

લલિત.

૮ જો મરણ એ જીંદગીની

જો મરણ એ જીંદગીની, છે અરે છેલ્લી દશા;
 તે પરાઈ અર્પવામાં, આ જીવનના મોહશા.
 ખીલી કળી કરમાય છે, પુષ્પો મુકે પણ વાસના;
 અમર નરતો તે ખરા જો, અમર કરતા વાસના.
 મારા તમે પરમાત્મા, હું છું તમારો આત્મા;
 પરમાત્મને શરણે જાતાં, કૃત્ય કૃત્ય થાતો આત્મા.

૯ સરફરોશી કી તમન્ના-

સરફરોશી કી તમન્ના અબ હમારે દીલ મેં હૈ
 દેખના હૈ જોર કિતના બાગુએ કાતિલ મેં હૈ
 રહેરવે રાહે-મહુબત રહે ન જાના રાહ મેં
 લગ્ગે સહેરાનવદી ફર ચે મંજિલ મેં હૈ
 આજ ફિર મકતલ મેં. કાતિલ કહે રહા હૈ બારહાર
 કયા તમન્ના-એ શહાદત બી કિસી કે દિલ્ મેં હૈ ?
 અય શહીદે મુલ્ક-ઓ-મિલ્લત ! મેં તેરે ઉપર નિસાર
 અબ તેરી હિમ્મત કા ચરચા ગૈર કી મૈદિલ્ મેં હૈ !
 વકત આને દે બતા દેંગે તુએ અય આસમાં !
 હથ અબી સેં કયા બતા દેં કયા હમારે દિલ્ મેં હૈ ?
 અબ ન પહેલ વલવલે હૈ વૌર ન અરમાંનીંકી બીઠ
 સિફ મિટબાનેકી એક હસરત દિલે-બિસમિલ મેં હૈ

૧૦ ભારત માતાને.

અયિ ભુવન-મન મોહિની !

નિર્મલ સૂર્ય કરોજીવલ ધારિણી જનક જનની જનની-અયિ
 નીલ સિંધુ જલ ધૌત ચરણ તલ

અનિલ વિકમ્પિત શ્યામલ અંચલ

અંબર-ચુંબિત લાલ હિમાચલ

શુભ તુષાર ઠિરીટિની=અયિ૦

૬૬ ક્રોધને શાંતીથી, અસાધુતાને સાધુતાથી, કંઞુસને દાનથી,

પ્રથમ પ્રભાત કેદિત તવ ઝગને

પ્રથમ સામરવ તવ તપોવને

પ્રથમ પ્રચારિત તવ વ્રન ભવને

જ્ઞાન ધર્મ કત કાવ્ય કાહિની-અયિ૦

ચિર કલ્યાણમથી તુમિ ધન્ય

દેશ વિદેશે વિતરિ છ અન્ન;

ભાહુનવી જમુના વિગલિત કંરૂણા

પૂજ્ય પીયૂષ સ્તન્ય ધારિણી-અયિ૦

---

૧૧ વંદુ માતને !

સુજલ સુદૃઢ હિમ ગિરિ પવને !

ધન્ય લીલોતરી સોહિત તુજને ! વંદુ માતને !

ચાંદની ચળકે, જામની પલકે,

કુલડાં ઉઘડતાં, દ્રુમદ્દ લળકે,

હસિત વહન, લસિત વચન !

સુખદ વરદ મા તને ! વંદુ માતને !

સાત કોટિકંઠ ધનગર્જન ગાજે,

કોણ કહે મા તુજને અબલે ?

બહુ બલ ધરતી, આત્મ ઉદ્ધરતી,

દુશ્મનનાં દળ માવડી ફેડતી ! વંદુ મા તને !

તુંહિ વિદ્યા, તુંહિ ધર્મ ?
 તુંહિ હિરદ્વા, તુંહિ મર્મ ! પ્રાણુ તુંહિશરીરે ?
 ભુજાએ હે મા ! તુંશક્તિ !
 હૃદયે હે મા ! તું ભક્તિ !
 તારીજ સ્થાપવી મા મૂર્તિ હૃદયે, મંદિરે મંદિરે !
 તું દુર્ગા દશ શસ્ત્રો ધરતી !
 તું કમળા અમ, કમળે વસતી !
 સરસ્વતી વિદ્યાને દેતી નમીએ મા તુજને !
 નમીએ નમીએ કમલે અમલે !
 સુજલ સુફલ અતુલ મા તુજને ! વંદુ મા તને !
 જય જય જય જય શ્યામલ સરલે !
 ધરણી. તરણી, હસિત ભૂષિતે ! વંદુ મા તને !
 અંકિમચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાય.

૧૨ ભારતની આરતી.

જય જય માતૃભૂમિ. મા જય જય માતૃભૂમિ !
 શુભ્યતારા નિત્ય ગાઈ (૨), નમીએ ચરણ ચુમી
 જય જય માતૃભૂમિ ! ટેક
 તુજ કિરીટ સ્વરૂપ નંદન વનરાજે, મા નંદન
 બાલપ્રદેશે તારા (૨), શીખ પ્રજા છાજે-જય જય માતૃભૂમિ!

ક્ષમી વીરનો વાસ ઉર ક્ષેત્રે, મા વિશાળ૦
 સદૈવ તારા કાળે (૨) પડતા રણ ક્ષેત્રે—જય જય માતૃભૂમિ!
 તુજ કૈશા વલીરૂપ, હિમગીરી શોભે, મા હિમગીરી૦
 વિષ્ણે અતિ વખણાઈ (૨) જગનાં મન લોભે—જયજય માતૃભૂમિ
 ભલડીએ તુજ માત સિંધ બંગ તપતાં, મા સિંધ૦
 સાહિત્યે વિજ્ઞાને (૨) સહુ પહેલા ધપતાં જય, જય, માતૃ૦
 કચ્છ ગુજરાત સુરાષ્ટ્રસત્ત્વરૂપતારાં મા સત્ત્વ૦
 હિંદોગે વ્યાપારે (૨) સૌદમ્યે સારાં—જય જય માતૃભૂમિ!
 મહારાષ્ટ્ર મદ્રાસ દ્વંદ્વ ઉદય ગામી મા દ્વંદ્વ૦
 પ્રબળ શેષભુદ્ધિયુત (૨) સ્થંભ જોડ જામી—જય જય માતૃભૂમિ
 હૈયે હારસ્વરૂપ ગંગા ને યમુના, મા ગંગા૦
 કટિ આબૂષણ જેવા (૨) આબુ વિંધ્ય જાણા—જય જય માતૃભૂમિ!
 અમાપ અર્જુનનીર તુજ ચરણો ધોતાં મા, તુજ૦
 શુભ શિર છત્ર સ્વરૂપે (૨) ગિરિરાજે સ્હોતા—જય જય માતૃભૂમિ!
 સુજલા સુફલા માત સુધર્મની ધાત્રી, મા સુધર્મની૦
 હજીએ તું એની. એ (૨) જગને છે ખાત્રી—જય જય માતૃભૂમિ!
 પ્રહરી પ્રતિજ્ઞા આજ તુજ મુક્તિ માટે, મા તુજ૦
 સ્વરાજ્ય યુદ્ધે ચડશું (૨) સહુ શિરને સાટે જય જય માતૃભૂમિ!

ભારતપુત્ર.

સમાપ્ત

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ.

એવું હોતું જોઈએ કે દરેક જીવાત્મા, તેની શક્તિઓ ને શક્યતાઓ વિષે, એવું તેનું ઈચ્છ્ય વ્યક્તિગત પ્રગતિ માટે હોય, અને રાષ્ટ્ર-આત્મા ને તેનો ધર્મ રક્ષાય પોષાય, ને સમૃદ્ધ થાય એ પ્રથમ લક્ષ્ય હોઈ પ્રાણ પ્રગતિમય મન ને માનવ જાતિના વિરાટ આત્માની શક્તિઓ એ બન્નેને લાધે, એવું તેનું ઈચ્છ્ય રાષ્ટ્રીય કેળવણી વિષ હોય. તે ઉપરાંત મનુષ્યને જે કિમ્મતમ લદય છે, તે આધ્યાત્મિક જીવન જગાડવા ને વિકસાવવા તે કદી ચુકશે નહિ.

અરવિંદ બોધ.

